

**KOULUN SOSIAALITYÖN RAKENTEELLISET ULOTTUVUUDET  
Kuvaileva kirjallisuuskatsaus**

Eija Tommo  
Erikoissosiaalityöntekijän koulutus  
Rakenteellisen sosiaalityön erikoisala  
Jyväskylän yliopisto  
Tammikuu 2023

# JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

<b>Tiedekunta</b> Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	<b>Laitos</b> Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
<b>Tekijä</b> Eija Tommo	
<b>Työn nimi</b> Koulun sosiaalityön rakenteelliset ulottuvuudet – kuvaileva kirjallisuuskatsaus	
<b>Oppiaine</b> Sosiaalityö, erikoissosiaalityöntekijän koulutus	<b>Työn laji</b> Rakenteellisen sosiaalityön erikoisalan lopputyö
<b>Aika</b> Tammikuu 2023	<b>Sivumäärä</b> 34
<b>Tiivistelmä</b> <p>Kuvaileva kirjallisuuskatsaus tarkastelee sosiaalityön erityisalaa koulun sosiaalityötä, jota Suomessa toteutetaan kuraattoripalveluissa osana opiskeluhoillon kokonaisuutta. Koulu instituutiona tarjoaa sosiaalityölle monipuolisen toimintaympäristön ja ammattiryhmän haasteena on paikantaa roolinsa koulutus-, sosiaali- ja terveysjärjestelmän risteyksessä. Koulun sosiaalityötä on tutkittu Suomessa vähäisesti, joten etsin tietoa, miten koulun sosiaalityötä ja sen asiantuntijuutta kuvataan muualla maailmassa. Katsauksen aineisto koostuu viidestä englanninkielisestä vertaisarvioidusta artikkelista. Tavoitteena on selvittää, miten koulun sosiaalityön asiantuntijuutta kuvataan ja millaisia rakenteellisia ulottuvuuksia siihen sisältyy. Aineiston järjestelyssä on hyödynnetty teoriaohjaavaa sisällönanalyysejä viitekehyksenä Anneli Pohjolan (2011) kuvaamat rakenteellisen sosiaalityön ulottuvuudet. Tulosluvut jakautuvat Pohjolan jaottelun mukaisesti tieto-, strategia-, osallisuus- ja oikeudenmukaisuustyöhön sekä poliittiseen ulottuvuuteen ja johtamistyöhön.</p> <p>Aineistossa koulun sosiaalityön asiantuntijuuden kuvataan koostuvan mikro-, meso- ja makrotason käytännöistä, joiden tavoitteena on täydentää koulun tehtävää. Rakenteellinen sosiaalityö paikantuu koulun sosiaalityön ytimeen ja osa-alueet kietoutuvat toisiinsa. Tietotyö muodostaa asiantuntijuuden perustan. Se koostuu tutkimuksellisesta ja arkisesta tiedon tuottamisesta sekä eteenpäin välittämisestä. Tietotyöllä luodaan myös pohja strategiatyölle. Strategiatyöllä edistetään oppilaitoksissa toteutettavien progressiivisten ja olosuhteita edistävien monitasoisten käytäntöjen toteutusta, joiden toteuttamisessa inklusiotyö kuvantuu päämäärän lisäksi myös työn käyttövoimana. Koulun sosiaalityön asiantuntijuutta kuvataan yhteisöllisenä työnä, jonka tavoitteiden toteuttamisessa kodin ja koulun yhteistyön edistäminen on keskeinen elementti. Osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia lisäämällä pyritään edistämään oppimista tukevaa hyvinvointia ja yhteenkuulumisen tunnetta. Laajasti verkostoitumalla koulun sosiaalityö tavoittelee yhteisöllähtöisten resurssien maksimoimista. Oikeudenmukaisuustyö läpäisee eri tasoilla muut tehtäväalueet ja sivistyksellisten oikeuksien edistäminen suuntaa tieto-, strategia- ja inklusiotyötä. Lisäksi on tärkeää ymmärtää työn poliittinen ulottuvuus, sen tarjoamat mahdollisuudet ja rajoitteet sekä sisällyttää niihin vaikuttamista alan käytäntöön. Rakenteellisen työotteen tueksi koulun sosiaalityö tarvitsee alan tuntemuksesta lähtevää johtamista, jotta saavutetaan ymmärrys, että työn kohteena tulee yksilöiden ja yhteisöjen lisäksi olla myös itse koulujärjestelmä.</p> <p>Lopputyön tavoitteena on herättää keskustelua koulun sosiaalityölle tärkeistä kysymyksistä, herättää kiinnostusta alan kansainvälistä tietopohjaa kohtaan sekä edistää rakenteellisen sosiaalityön kehittämistä koulun kontekstissa. Paikallisen kehittämisen tueksi tarvitaan lisää tutkimustietoa sekä ohjausta.</p>	
<b>Asiasanat</b> koulun sosiaalityö, koulukuraattorit, opiskeluhoolto, rakenteellinen sosiaalityö, yhteisösosiaalityö	
<b>Säilytyspaikka</b>	
<b>Muita tietoja</b>	

## **KUVIOT**

KUVIO 1	Koulun sosiaalityön asiantuntijuus. ....	27
---------	--	----

## **TAULUKOT**

TAULUKKO 1	Kirjallisuuskatsauksen artikkelit.....	16
------------	--	----

## SISÄLLYS

1	JOHDANTO .....	1
2	KOULU SOSIAALITYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ .....	2
	2.1 Koulun sosiaalityön juuret ja suuntaukset.....	2
	2.2 Ihmisoikeusperusta ja ohjaava lainsäätö .....	4
	2.3 Koulun sosiaalityö toimintaympäristön muutoksessa.....	6
3	RAKENTEELLINEN SOSIAALITYÖ .....	9
	3.1 Rakenteet ja rakenteellinen sosiaalityö .....	9
	3.2 Rakenteellisen sosiaalityön asiantuntijuus .....	11
4	KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS .....	13
	4.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus menetelmänä.....	13
	4.2 Tutkimuskysymys ja aineistonkeruu.....	14
	4.3 Aineisto ja sen järjestely .....	15
5	KOULUN SOSIAALITYÖN RAKENTEELLISET ULOTTUVUUDET .....	18
	5.1 Tietotyö .....	18
	5.2 Strategiatyö.....	20
	5.3 Inklusiotyö.....	22
	5.4 Oikeudenmukaisuustyö .....	23
	5.5 Poliittinen ulottuvuus ja johtamistyö .....	25
6	YHTEENVETO JA POHDINTA .....	27
	LÄHTEET .....	31

# 1 JOHDANTO

Tarkastelen kirjallisuuskatsauksessa koulun sosiaalityötä ja sen rakenteellisia ulottuvuuksia. Kiinnostus aiheeseen kumpuaa pitkästä työkokemuksesta kuraattoripalveluissa, jossa tätä sosiaalityön erityisalaa toteutetaan osana opiskeluhoitoa kokonaisuutena. Toimintaympäristönä koulu, jossa lapset ja nuoret viettävät suuren osan ajastaan, tarjoaa sosiaalityölle laajan ja kompleksisen ympäristön. Loppuyö on kirjoitettu Sote-murroksen aikaan, jolloin muuttuvan toimintaympäristön ohella sosiaalityötä haastaa yhä kasvava tiedon tarve. Suomessa koulun sosiaalityötä on tutkittu vähän, alan väitöstudiumia on tehty vain muutamia. Sipilä-Lähdekorpi (2004) kuvaa väitöskirjassaan kuraattorityötä ja sen kehittymistä suomalaisessa yhteiskunnassa. Tutkimuksessa kuraattorityön kuvataan hakevan asemaansa ja identiteettiään, millä tiellä ollaan edelleen. Sipilä-Lähdekorpi nostaa koulun yhteisöllisyyden ja oppilaan aseman koulun keskiössä tärkeiksi kuraattorityön kehittämisen ulottuvuuksiksi. Perttula (2015) tarkastelee opiskelijahuollon sosiaalityön näkökulmasta syrjäytymispuhetta poliittisena hallintana sekä sosiaalityön ammatillista erityisyyttä ja sen yhteyttä koulutuspolitiikkaan. Hän esittää sosiaalityön oikeutuksen ja identiteetin perustuvan tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden esillä pitämiseen toimintaympäristössään. Beck (2021) puolestaan vertailee koulun sosiaalityön roolia Suomessa ja Saksassa osana maiden hyvinvointi- ja lastensuojelujärjestelmiä, tarkastellen samalla maakohtaisen kontekstin merkitystä käytäntöjen muovautumiseen. Eri maiden käytäntöjen vertaileminen tarjoaa mahdollisuuksia myös alan paikalliselle kehittämiselle.

Koulun sosiaalityötä on tutkittu kansainvälisesti huomattavasti enemmän kuin Suomessa, mikä houkuttelee tarkastelemaan, miten koulun sosiaalityön asiantuntijuutta muualla kuvataan. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen aineisto koostuu viidestä kansainvälisestä vertaisarvioidusta artikkelista. Katsauksen alussa, kahdessa ensimmäisessä luvussa, kuvaan lyhyesti koulun sosiaalityötä ja sen toimintaympäristöä sekä rakenteellista sosiaalityötä ja sen asiantuntijuutta. Näiden jälkeen etenen tutkimuskysymyksen, kirjallisuuskatsausmenetelmän ja aineiston esittelyyn. Aineistossa erityinen kiinnostus kohdentuu pohjoisamerikkalaisten tutkijoiden kehittämään koulun sosiaalityön malliin (ks. Frey ym. 2012; Kelly ym. 2016) ja sen tavoitteita ohjaaviin ulottuvuuksiin, jotka sisältävät yhteneviä piirteitä Pohjolan (2011) kuvaamien rakenteellisen sosiaalityön ulottuvuuksien kanssa. Tulosluvuissa keskityn näiden koulun sosiaalityön rakenteellisten ulottuvuuksien jäsentämiseen. Loppuyöprosessi on vahvistanut ajatuksiani siitä, että rakenteellisen sosiaalityön tulisi paikantua koulun sosiaalityön tehtävien ytimeen. Toivon loppuyön herättävän kiinnostusta koulun sosiaalityötä ja sen kansainvälistä tietopohjaa kohtaan sekä saamaan pohtimaan sitä, mitä ammattieettisiin periaatteisiin sitoutuminen opiskeluhoitoa kokonaisuudessa tarkoittaa.

## 2 KOULU SOSIAALITYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ

Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet on työstänyt suomennoksen vuonna 2014 hyväksytystä sosiaalityön kansainvälisestä määritelmästä, jonka mukaan ”Sosiaalityö on professio ja tieteenala, jolla edistetään yhteiskunnallista muutosta ja kehitystä, sosiaalista yhteenkuuluvuutta sekä ihmisten ja yhteisöjen voimaantumista ja valtaistumista. Yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden, ihmisoikeuksien, kollektiivisen vastuun sekä moninaisuuden kunnioittamisen periaatteet ovat keskeisiä sosiaalityössä. Sosiaalityö kiinnittyy sosiaalityön, yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden teorioihin sekä alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen tietoon. Sosiaalityössä työskennellään ihmisten ja rakenteiden parissa ongelmatilanteiden ratkaisemiseksi ja hyvinvoinnin lisäämiseksi. Edellä olevaa määritelmää voidaan laajentaa kansallisella ja/tai alueellisella tasolla.” (Sosnet 2022.) Sosiaalityö muotoutuu aina ympäristössä, jossa työtä tehdään. Se on osa yhteiskunnallista toimintaa ja yhteiskunnalliset reunaehdot muovaavat sen rakentumista. (Pohjola 2014, 18-19.) Koulu tarjoaa sosiaalityölle erityisen toimintaympäristön. Kansainvälisen koulun sosiaalityön verkoston (INSSW) verkkosivujen mukaan koulun sosiaalityötä tehdään 53 maassa. Verkoston laatiman määritelmän mukaan koulun sosiaalityön tavoitteena on auttaa opiskelijoita koulunkäyntiin, perheeseen ja yhteisöön liittyvissä pulmissa työskentelemällä yhdessä lasten, nuorten ja perheiden sekä oppilaitoksen henkilökunnan kanssa. Koulun sosiaalityön tehtäviin kuuluu opiskelijoiden oppimisen ja sosiaalisten suhteiden tukeminen, kodin ja koulun yhteistyön edistäminen, muiden palveluiden piiriin ohjaaminen, kriisiavun tarjoaminen sekä ennaltaehkäisevien ohjelmien toteuttaminen (INSSW, 2022.)

### 2.1 Koulun sosiaalityön juuret ja suuntaukset

Koulun sosiaalityön juuret kiinnittyvät yleismaailmalliseen oppivelvollisuuteen ja sen pioneerimaita ovat Englanti ja Yhdysvallat (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 39). Sosiaalityön erityisalana se on historiansa alusta asti pyrkinyt oppimisen esteiden poistamiseen painottamalla opiskeluympäristönäkökulmaa ja pyrkien rakentamaan yhteyksiä kodin, koulun ja yhteiskunnan välillä (Frey ym. 2016, 28). Sosiaalityöhön vahvasti vaikuttaneiden Jane Addamsin ja Mary Richmondin nähdään edistäneen myös koulun sosiaalityön syntyä. Sosiaalisen reformin ja yhdyskuntatyön uranuurtajina he kiinnittivät huomiota asuinalueen ja yhteisön rakenteisiin ja käynnistivät työn kentällä toimistojen ja virastojen sijaan. Tämän seurauksena myös koulu alettiin nähdä sosiaalityön toimintaympäristönä. (Wallin 2011, 69-70.) Yhdysvalloissa, yli satavuotisen historiansa aikana, koulun sosiaalityön painotukset ovat

vaihdelleet yhteisöllisestä yksilökohtaiseen. Liialliseen yksilöpainotukseen on suhtauduttu kriittisesti alan juurien kiinnittyessä ekologiseen viitekehykseen sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämiseksi. Lisääntynyt ennaltaehkäisy- ja interventiotutkimus on tukenut yhteisöpohjaisten tukipalvelujen järjestämistä nostaan samalla esiin kuilun tutkimustiedon ja yksilötyöhön painottuvan käytännön välillä (Kelly ym. 2010, 4.)

Suomessa koulun sosiaalityö tunnetaan paremmin kuraattorityönä ja sen historia jakautuu pioneeri-, perustelujen ja ammatillistumisen kauteen. Pioneerikausi alkoi ensimmäisten koulukuraattorin virkojen perustamisesta vuonna 1966, jolloin kuraattorityö alkoi kehittyä rinnakkaiseksi työmuodoksi koulun tarpeisiin vastanneelle kasvatusneuvolatyölle. Peruskouluun siirtymisen myötä 1970-luvulla alettiin kiinnittää huomiota opiskeluhuollon kehittämiseen ja tällöin psykososiaaliselle työlle esitettiin niin taloudellisia, hallinnollisia kuin sisällöllisiäkin perusteluja. Kouluyhteisöjen sekä kodin ja koulun välisen yhteistyön kehittämistä pidettiin tärkeänä ja perustelujen kaudella perustettiin lisää kuraattorin virkoja. Työ kohdentui kuitenkin pääosin yksilöihin, vaikka puheissa painotettiin ennaltaehkäisevää työtä ja yhteisötoimintaa ehdotettiin kuraattorien vastuualueeksi. Ammatillistumisen kauteen siirryttiin 1990-luvulla toteutetun koulun psykososiaalisen työn lakisäätämisen myötä. Ammatillistumista edisti koulukuraattorien ja -psykologien työstä säättäminen lastensuojelulaissa ja -asetuksessa sekä vuonna 2003 perusopetuslakiin kirjattu oppilaan oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava oppilashuolto. (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 84-96, 102-104, 107.) Vuonna 2008 voimaan tullut lastensuojelulaki (417/2007) velvoitti kunnat järjestämään kuraattoripalveluja esi- ja perusopetuksen, lisäopetuksen ja valmistavan opetuksen oppilaille. Laki painottaa ehkäisevää lastensuojelua, johon koulussa annettava tuki ja ohjaus koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien psyykkisten ja sosiaalisten vaikeuksien ehkäisemiseksi ja poistamiseksi kuuluu. Koulun sosiaalityölle merkityksellisin on vuonna 2014 voimaan tullut oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013), joka laajensi oikeutta opiskeluhuoltoon esi- ja perusopetuksen ohella myös toisen asteen oppilaille. Lisäksi seuraavana vuonna voimaan astunut sosiaalihuoltolaki velvoitti järjestämään kunnallisina sosiaalipalveluina oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisia palveluja. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 362-363.) Vuoden 2023 alussa palvelujen tuottaminen siirtyy hyvinvointialueille ja oppilas- ja opiskelijahuoltolain noudattamisen lisäksi hyvinvointialueen on kuraattoripalveluja järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien sekä muiden toimijoiden kanssa. (SHL 27 c§)

Yhdysvalloissa, jossa koulun sosiaalityötä on tutkittu huomattavasti enemmän kuin Suomessa tai Euroopassa, tutkimustiedolla on lainsäädännön ja poliittisen ilmapiirin ohella ollut merkittävä vaikutus koulun sosiaalityön ja muiden tukipalvelujen muotoutumiseen. Erityisesti oppimisen tukeen liittyvä

monitasoinen kehys RTI (response to intervention) ja sosiaalityön kliininen nelikenttä (ks. Kelly ym. 2010, 13) ovat edistäneet koulun sosiaalityön käytännön ja tutkimustiedon yhdistämistä tukien siirtymistä yksilökohtaisesta työstä kohti yhteisölähtöistä otetta. Ne ovat suunnanneet kehittämään monitasoisia oppimista, käyttäytymistä ja hyvinvointia tukevia malleja (MTSS, multi-tiered system of support), joilla pyritään yhteisöpohjaiseen ennaltaehkäisyyn ja tuen tarpeiden tunnistamiseen. Monitasoisen tuen kehys koostuu eri tasoilla toteutettavista empiirisesti tuetuista interventioista, joiden toteuttaminen perustuu tietoon. Mallin ensimmäinen taso koostuu ennakoivista ennaltaehkäisevistä toimenpiteistä, jotka kohdentuvat kaikkiin opiskelijoihin ja joiden toteuttamiseen osallistuvat kaikki koulun aikuiset. Toisen tason interventioita, jotka ovat usein ryhmämuotoisia, sovelletaan enemmän tukea tarvitseviin opiskelijoihin. Kolmannen tason interventiot kohdistuvat opiskelijoihin, joilla on yksilöllisiä tarpeita ja jotka eivät saa riittävää tukea tason I ja II tukitoimista. Kliininen nelikenttä auttaa ammattilaisia hahmottamaan, miten yhteisöllisillä interventioilla, jotka yksittäisten oppilaiden sijaan kohdistuvat samanaikaisesti useisiin riskitekijöihin, voidaan hyödyntää asiantuntemusta tehokkaammin pyrkien samalla muokkaamaan myös ympäristöä. (Kelly ym. 2010, 9–22.) Suomessakin käytössä oleva oppimisen tuen kolmiportainen malli on saanut vaikutteita edellä mainitusta, Yhdysvalloissa 1990-luvulla kehitetystä RTI- mallista (Nykänen 2021, 47), mikä herättää mielenkiintoa siihen kiinnittyviä koulun sosiaalityön käytäntöjä kohtaan.

## **2.2 Ihmisoikeusperusta ja ohjaava lainsäätö**

Sosiaalityö ammattina, tieteenalana ja liikkeenä kiinnittyy ihmisoikeusajatteluun. Ihmisoikeuksilla määritellään ja legitimoidaan sosiaalityön olemassaoloa ja tehtäväkenttää. (Ranta-Tyrkkö 2016, 284.) Villarreal Sosa & Nuckolls (2018) kannustavat koulun sosiaalityöntekijöitä ympäri maailman pohtimaan, mitä ihmisoikeusperustainen lähestymistapa koulun sosiaalityössä tarkoittaa (emt., 7). Sosiaalityön arvot pohjaavat kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin ja yhteistä kaikille ihmisoikeuksille on oikeuksien ydin, ihmisarvon kunnioittaminen. Ihmisoikeudet ovat yleismaailmallisia, jakamattomia, toisistaan riippuvaisia ja toisistaan liittyviä. Niiden toteuttaminen on yhtä tärkeää. Arvot muuntuvat oikeuksiksi ensin kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa ja perustuslaissa ja sen jälkeen asetta konkreettisemmin tavallisissa lainsäädännöissä ja niiden soveltamiskäytännöissä. (Rautiainen 2017, 26, 29). Koulun sosiaalityötä ohjaa keskeisimmin YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia (TSS-oikeudet) koskeva sopimus. Lisäksi lasten oikeuksia edistetään maailmanlaajuisella lapsen oikeuksien sopimuksella (LOS), joka korostaa TSS-oikeuksia, sillä niiden heikentämisen tiedetään olevan merkittävä uhkatekijä lasten hyvinvoinnille. Lasten oikeudet muodostavat yhden Suomen kansainvälisen ihmisoikeuspolitiikan kulmakivistä ja TSS-oikeuksien turvaamista pidetään



velvoittavana. (Pirjatanniemi 2017, 85–86, 88.) Koulun sosiaalityön erityinen tehtävä määrittyy suhteessa yhteiskunnan hyvinvointi-, lastensuojelu- ja koulutusjärjestelmään (Beck 2021, 185). Sivistryksellisiä ja sosiaalisia oikeuksia toimeenpannaan koulutusjärjestelmän sekä sosiaali- ja terveyshuollon palvelujärjestelmän avulla ja näiden risteyksessä koulun sosiaalityön tehtävänä on niiden edistäminen. Huomionarvoista on, että opiskeluhollossa lapsen oikeuksien yleissopimuksen merkitys ja arvo liittyy ennen kaikkea yhteisölliseen opiskeluhooltoon sopimuksen painottaessa kaikkia niitä ulottuvuuksia, jotka ovat opiskeluhollossa järjestämisessä keskeisiä (Mahkonen 2014, 101). Villarreal Sosan & Nuckollsin (2018) mukaan ihmisoikeuskehys ohjaa koulun sosiaalityötä toimimaan toimintaympäristössään eri tasoilla pyrkien muuttamaan kouluympäristöä syrjäytymisvaarassa olevien opiskelijoiden tilanteiden helpottamiseksi. Ihmisoikeusperustainen lähestymistapa ohjaa tavoittelemaan muutosta rakenteellisissa juurisyyissä pyrkien samalla lievittämään yksilötasolla ilmeneviä rakenteellisten olosuhteiden ilmentymiä. (Emt., 5, 7.)

Suomessa koulun sosiaalityö toteuttaa lastensuojelulain (2007/417) mukaista ehkäisevän lastensuojelun tehtävää. Tarkemmin siihen liittyviä tehtäviä ja velvollisuuksia ohjataan sekä sosiaalihuollon että opetustoimen lainsäädännöllä. Keskeisimmin koulun sosiaalityön paikkaa ja asiantuntijuutta määrittävät oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) sekä sosiaalihuoltolaki (1301/2014), yhdessä ne määrittävät työn kohdetta ja sisältöä. Sosiaalihuoltolaki velvoittaa sosiaalityötä tuomaan osaamistaan myös muiden toimialojen käyttöön. Lisäksi koulun sosiaalityötä koskettavat myös rakenteelliseen sosiaalityöhön, sosiaaliseen kuntoutukseen, hyvinvointisuunnitelmien ja -strategioiden laadintaan sekä kasvuolojen seurantaan liittyvät kysymykset. (Laitinen ym. 2018, 155.) Suomessa koulun sosiaalityöntekijästä käytetään nimikettä vastaava kuraattori, jonka palveluiden tulee olla oppilas- ja opiskelijahuoltolain 7§:n mukaisesti jokaisen oppilaitoksen käytettävissä. Koulun sosiaalityössä korostuu ennaltaehkäisevä ja monialainen asiantuntijayhteistyö, niin yksilökohtaisessa opiskeluhollossa kuin ennaltaehkäisevässä yhteisöllisessä työssä (Laitinen ym. 2018, 154). Oppilaitoksissa työskentely edellyttää sosiaalityöltä oman alan asiantuntijuuden lisäksi koulujärjestelmää ja opetustyötä ohjaavan lainsäädännön tuntemusta. Opiskeluhollossa kontekstissa sosiaalityö kiinnittyy opiskeluhollossa tavoitteisiin: ”1) edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä osallisuutta ja ehkäistä ongelmien syntymistä; 2) edistää oppilaitosyhteisön ja opiskeluympäristön hyvinvointia, terveellisyttä ja turvallisuutta, esteettömyyttä, yhteisöllistä toimintaa sekä kodin ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä; 3) turvata varhainen tuki sitä tarvitseville; 4) turvata opiskelijoiden tarvitsemien opiskeluhoitopalvelujen yhdenvertainen saatavuus ja laatu; 5) vahvistaa opiskeluhollossa toteuttamista ja johtamista toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä” (OHL 1287/2013, 2§.) Mahkosen (2014, 42) mukaan yhteisöllisen opiskeluhollossa tehtävänä on puuttua näihin lain

tavoitteita tukemattomiin rakenteisiin. Tietoperustaansa pohjaten sosiaalityöllä on tässä monialaisessa työssä tärkeä rooli.

Opiskeluhuollon tulee muodostaa oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukainen kokonaisuus, jolla tarkoitetaan: ”*opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa oppilaitosyhteisössä. Opiskeluhuoltoa on sekä perusopetuslaissa tarkoitettu oppilashuolto että lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettu opiskelijahuolto. Opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoitona. Lisäksi opiskelijoilla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon. Opiskeluhoitoon sisältyvät koulutuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen opiskeluhoito sekä opiskeluhoitopalvelut, joita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut. Opiskeluhoittoa toteutetaan opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa*”. (OHL 3§.) Lisäksi opiskeluhoittoa toteuttamista ohjaavat kansalliset strategiat, paikallinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä alueellinen opiskeluhoittoa suunnitelma.

Opiskeluhoittoa kokonaisuudessa kuraattoripalvelut edustavat sosiaalihuoltolain 14§:n mukaisia sosiaalipalveluja, jotka oppilas- ja opiskelijahuoltolaki määrittää opiskelun ja koulunkäynnin tueksi ja ohjaukseksi, joilla: ”*1) edistetään koulu- ja opiskeluyhteisön hyvinvointia sekä yhteistyötä opiskelijoiden perheiden ja muiden läheisten kanssa; 2) tuetaan opiskelijoiden oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia*”. (OHL 7§.) Laki määrittää yhteisöllisen työn ensisijaiseksi ja sillä tarkoitetaan ”*toimintakulttuuria ja toimia, joilla koko oppilaitosyhteisössä edistetään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä (OHL4§)*”. Yhteisöllistä opiskeluhoittoa toteuttavat kaikki opiskeluhoittoa toimijat oman ammattinsa lähtökohdista. Kuraattoripalveluiden tehtävänä on sosiaalihuoltolain 3§:n mukaisesti edistää ja ylläpitää yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen toimintakykyä, sosiaalista hyvinvointia, turvallisuutta ja osallisuutta.

### **2.3 Koulun sosiaalityö toimintaympäristön muutoksessa**

Meneillään olevassa sosiaalityön historian suurimmassa murroksessa koulun sosiaalityökin kohtaa ristikkäisiä paineita useilta suunnilta. Globaalit ilmiöt vaikuttavat yhteiskuntien, yhteisöjen ja yksilöiden toimintaympäristöihin ja tuovat mukanaan yhä kompleksisempia ongelmia, joiden

ratkaisemiseksi tarvitaan monialaista tietoa ja osaamista. (Pohjola ym. 2019a, 11-13.) Ympäröivä maailma muuttuu yhä vaikeammin ymmärrettäväksi ja kokonaisvaltainen muutos vaikuttaa niin käsitykseen yksilöstä ympäristössään kuin sosiaalityöhön itseensäkin. Globalisaatio, verkostojen monimuotoistuminen ja viestinnän tehostuminen samanaikaisesti sekä kutistavat että laajentavat maailmaa. (Harrikari & Rauhala 2019, 130-131, 154, 178.) Muuttuva ympäristö haastaa sosiaalityötä jäsentämään toimintaansa uudelleen toimiakseen tarkoituksenmukaisesti ja ollakseen sosiaalisesti kestävä (Pohjola 2011, 214.)

Muutosten keskellä tarvitaan kirkasta näkemystä sosiaalityön ydintehtävästä ja sen vaatimusten saavuttamisesta (Pohjola ym. 2019b 28-29). Toimintaympäristön ja palvelurakenteiden muutos sekä siihen liittyvät eri sektoreiden ja toiminta-alueiden hallinnollisten ja organisatoristen rajojen uudelleen määrittely ovat osa laajempaa hyvinvointipalvelujen rakenteellista kehitystä edellyttäen sosiaalityöltä uudenlaista asiantuntijuutta ja tiedontuotantoa. Viime vuosina on korostettu asiakaslähtöisen toiminnan, asiakkaiden kokemustiedon, osallisuuden, oikeuksien ja vaikutusmahdollisuuksien vahvistamisen ohella näyttöön perustuvien prosessien merkitystä. (Lindh ym., 2018, 10-11.) Muutokset ovat tuoneet paitsi uusia haasteita, niin myös edistäneet sosiaalityön glokaalin agendan syntymistä (Harrikari & Rauhala 2019, 187). Maailmanyhteiskunta antaa sosiaalityölle uudistumisen tueksi laajemman tietoperustan. Lisääntyneet mahdollisuudet vertailla ja hyödyntää muualla maailmassa tehtyjä tutkimuksia ja käytänteitä tarjoavat paikalliselle kehittämistyölle uusia mahdollisuuksia. Samalla pysyvyyttä uudistuspaineissa tuo sosiaalityön peruslähtökohdista kiinnipitäminen. Työn kantavia pilareita ovat edelleen ja yhä vahvemmin ihmisoikeuksien, oikeudenmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden sekä heikommassa asemassa olevin puolustaminen. Yksilösuuntautuneen työn rinnalla sosiaalityön haasteena on kirkastaa sen yhteiskunnallista tehtävää. (Pohjola 2019b, 26-28.)

Myös koulua mikroympäristönä haastavat rakenteelliset ja lainsäädännölliset uudistukset tarjoavat monipuolisen kehyksen sosiaalityön asiantuntijuuden jäsentämiselle. Palvelurakenteisiin liittyvä Sote-uudistus tuo uudistumistarpeita maakunnissa ja kunnissa sosiaali- ja sivistystoimen yhteistyölle sekä ennaltaehkäisevän ja rakenteellisen hyvinvointityön toteuttamiselle ja johtamiselle. (Laitinen ym. 2018, 154.) Sote-uudistuksessa kuraattoripalvelut siirtyvät hyvinvointialueelle ja muutoksen myötä toimintaa kehitetään uudesta perspektiivistä. Uudistuksessa sosiaalisen on huolehdittava, ettei sen asiantuntijuus jää terveydenhuollon varjoon (Pohjola 2019a, 13). Koulun sosiaalityön haasteena on paikantaa itsensä koulutus-, sosiaali- ja terveystieteiden risteyksessä sekä tehdä yhteisöihin ja rakenteisiin kohdistuva osaamisensa näkyväksi. Muuttuva toimintaympäristö haastaa rajoja ylittävään asiantuntijuuden jäsentämiseen, mikä vaatii toimimaan tiiviimmässä yhteydessä muiden profesoiden kanssa (Laitinen ym. 2018, 157). Tulevaisuudessa sosiaalityön tulee vahvistaa

tutkimusperustaansa, jolloin sen prosessit ovat aikaisempaa enemmän tietoon ja tutkimusnäyttöön pohjautuvia. Tieto on keskeinen vaikuttamisen väline palvelujärjestelmän kehittämisessä sekä yhteiskunnalliseen päätöksentekoon vaikuttamisessa. Muuttuvassa toimintaympäristössä sosiaalityö ottaa paikkansa tutkittuun ja teoreettiseen tietoon sekä eettiseen asiantuntijuuteen profiloituvana toimijana. (Pohjola 2019, 336.) Tämä haastaa myös koulun sosiaalityötä jäsentämään asiantuntijuuttaan ulospäin suhteessa interprofessionaaliseen toimintaympäristöönsä (Laitinen ym. 2018, 154).

Suomessa lainsäädännölliset muutokset ovat tuoneet koulun sosiaalityöhön paitsi struktuuria niin myös haasteen ottaa sen monimuotoinen perusta haltuun. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki määrittää kuraattoripalveluiden koostuvan kuraattorin ja vastaavan kuraattorin palveluista, joista jälkimmäisen palvelun tulee olla jokaisen oppilaitoksen käytettävissä. THL:n selvityksessä (2019) ilmenee, ettei yhdenvertaisuus toteudu kuraattoripalveluissa ja että kuraattorien tehtävärakenne on valtakunnallisesti yhä hioutumaton. Selvityksen mukaan koulukuraattorien ja vastaavien kuraattorien työaika jakautuu yhtenevästi eri tehtäväsältöihin ja kuraattorityössä painottuu yhä yksilökeskeinen asiakastyö. (Hietanen-Peltola & Vaara & Laitinen 2019.) Tehtävärakennetta kehitettäessä tulee huomioida sosiaalihuoltolaki sekä laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015) ja muodostaa niiden mukaisesti kuraattorin ja vastaavan kuraattorin tehtävien eli sosiaalialan kahden erilaisen osaajan toisiinsa täydentävä kokonaisuus. Tehtävärakenteen kehittämisessä tulee huomioida, että lain sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 9§:n mukaisesti sosiaalityöntekijän erityisiin velvollisuuksiin kuuluu vastata sosiaalityön ammatillisesta johtamisesta sekä paitsi yksilöiden ja perheiden niin myös yhteisöjen sosiaaliseen tukeen liittyvästä asiantuntijatyöstä sekä sen vaikutusten seurannasta ja arvioinnista. Valtakunnallista ohjausta on ollut oppilas- ja opiskelijahuoltolain soveltamiseen, muttei kuraattoripalveluiden kehittämiseen sen sisällä. Sosiaalialan lainsäädännön ja tutkimustiedon huomioimisessa ilmenee kentällä puutteita ja tulevaisuudessa ala tarvitsee vahvempaa ohjausta tai ainakin sosiaalityön osaamisen paikallista vahvistamista rakenteiden tarkistamiseksi sen omasta tietoperustasta käsin.

### 3 RAKENTEELLINEN SOSIAALITYÖ

Rakenteellinen sosiaalityö paikantuu olennaisena osana sosiaalityön tehtävien ytimeen ja siinä on kysymys kontekstuaalisuuteen ja rakenteiden merkitykseen perustuvasta ajattelu- ja suhtautumistavasta sosiaalityön muutostyössä. Rakenteellisessa sosiaalityössä on kaksi samanaikaista ja toisiinsa kietoutuvaa juonetta. Yhtäältä kyse on asiakkaana olevien ryhmien asianajosta ja heidän valtaistamisesta toimimaan olosuhteiden parantamiseksi. Toisaalta tehtävä on toimia yhteiskunnallisten rakenteiden muuttamiseksi. (Pohjola 2014, 11, 38). Koulun sosiaalityössäkin tulee pohtia, mitä rakenteellinen työ sen kontekstissa tarkoittaa ja millaisia mahdollisuuksia sen asiantuntijuudelle tarjoutuu.

#### 3.1 Rakenteet ja rakenteellinen sosiaalityö

Koulun sosiaalityön tavoin rakenteellinen sosiaalityö juontaa juurensa sosiaalityön alkuvaiheisiin. Viime vuosisadan alussa Jane Addams painotti sosiaalisten epäkohtien esiin nostamista ja kehitti yhteisöllisiä auttamisen rakenteita. Mary Richmond puolestaan edellytti eräänlaista sosiaalista raportointia eli tiedon välittämistä asiakastyössä havaituista epäkohdista päätöksentekijöille. Alusta alkaen asiakastyö ja siitä saatavan tiedon käyttäminen rakenteelliseen toimintaan ovat limittyneet vastavuoroisesti toisiinsa. Käsitteenä rakenteellinen sosiaalityö tuli käyttöön 1970-luvulla. Se on kehittynyt osana laajempaa radikaalin sosiaalityön liikettä ja siihen on sulautunut kriittisen sosiaalityön ja oikeudenmukaisuuden perinteitä. (Pohjola 2011, 209.) Kansainvälisesti rakenteellisesta sosiaalityöstä on käyty enemmän keskustelua kuin Suomessa ja laajimmin sitä on analysoinut Bob Mullaly (2007).

Rakenteellinen sosiaalityö kannustaa tarkastelemaan yksilöiden ongelmia laajemmassa kontekstissa ja tutkimaan prosesseja, joilla eriarvoisuutta ylläpidetään (Weinberg 2018). Ajasta ja paikasta riippumatta sen fokus paikantuu ymmärrykseen ihmisestä tilanteessaan osana elinympäristönsä monimutkaisten rakenteiden verkkoa. Rakenteellisen sosiaalityön tehtävä on vaikuttaa yhteiskunnallisiin, ideologisiin, poliittisiin sekä järjestelmien suhteisiin elämäntilanteiden ja elinolosuhteiden parantamiseksi. Sen avuin pyritään vahvistamaan yhdenvertaisuuden, oikeudenmukaisuuden, osallisuuden sekä yhteisöön ja yhteiskuntaan kiinnittymisen mahdollisuuksia. (Pohjola 2014, 33). Rakenteellinen sosiaalityö perää sosiaalityötä takaisin yhteisöihin, luomaan ja mahdollistamaan ihmisten toimivia yhteenliittymiä sekä keskinäistä sosiaalista tukea, jotta yhteisöissä syrjäytymistä voidaan estää (Pohjola ym. 2014, 286). Rakenteellinen sosiaalityö on osallisuuden vahvistamista, kumppanuuksia ja yhteisöllisiä työmuotoja. Sosiaalityö auttaa näkemään sosiaalisia ongelmia aiheuttavia juurtuneita

yhteisöllisiä asenteita ja toimintatapoja. (Kivipelto 2021, 11-12.) Yhteisössä sosiaalityön tehtävä on tuottaa tietoa yhteisön ja sen jäsenten vahvuuksista, resilienssistä ja päivittäisistä haasteista sekä samalla pyrkiä edistämään sosiaalista muutosta ja oikeudenmukaisuutta (Lundy 2011, 271-272).

Rakenteellisen sosiaalityön mahdollisuuksien jäsentämiseksi tulee hahmottaa, mitä rakenteilla ymmärretään. Ymmärtämistavat ovat vaihdelleet yksilöllisen käyttäytymisen ja diskurssien rakenteista sosiaalityön vaikuttamistehtävään yhteiskunnallisten makrorakenteiden muuttamiseksi. (Pohjola 2014, 24). Rakenteet voidaan hahmottaa sosiaalisista säännönmukaisuuksista ja objektiivisista malleista muodostuviksi kokonaisuuksiksi. Ne ilmenevät ihmisen ulkopuolisina institutionaalisina järjestelminä, jotka voivat tuottaa syrjintää. Rakenteellisen sosiaalityön tehtävä on paljastaa näitä epäkohtia ja pyrkiä poistamaan niitä. (Weinberg, 2008). Rakenteellisen sosiaalityön keskeinen kehittäjä Bob Mullaly kuvaa yhteiskunnan rakenteisuutta kolmitasoisena. Ensimmäinen taso muodostaa yhteiskunnan perustan, jonka varaan muut rakenneosat ja toiminnot nojautuvat. Perusta muodostuu vallitsevista arvioista, ideologioista ja uskomusjärjestelmistä. Toinen taso sisältää perustasta nousevat ja sitä tukevat instituutiot (esim. talous-, politiikka, hyvinvointi- ja koulutusjärjestelmä). Kolmas taso muodostuu sosiaalisista suhteista, jotka ovat instituutioiden määrittämiä. Tasot kiinnittyvät toisiinsa ja muutosta tulee tavoitella kaikilla tasoilla. (Mullaly 2007, 244-245). Rakenteiden monikerroksisuuden ymmärtäminen ja niiden merkitysten tiedostaminen edellyttää yhteiskunnallisten ilmiöiden lukutaitoa, mikä tarkoittaa sekä pienten rakenteiden että suurten yhteiskunnallisten mekanismien ja niiden toisiinsa kietoutumisen hahmottamista. (Pohjola ym. 2014b, 284.)

Olenaisempaa kuin rakenteiden määrittely, joka jää helposti vajavaiseksi ja kritiikille alttiiksi, rakenteellisen sosiaalityön ymmärtämisessä on kriittinen suhde yhteiskunnallisiin mekanismeihin, pyrkimys muutokseen eri tasoilla sekä oikeudenmukaisuuden ja ihmisten osallisuuden edistäminen. Yksilöiden auttamisen lisäksi tavoitteena on tukea järjestelmää auttamaan paremmin ihmisten tasa-arvoa ja hyvinvointia. Kansalaisia tarvitaan heidän elämisen todellisuudestaan hyödynnettävän tiedon lisäksi myös muutostyön kumppaneiksi. (Pohjola 2014, 27). Rakenteellisen sosiaalityön keskiössä on sosiaalityön perustehtävä eli sosiaalityö muutostyönä, jonka tulee toteutua yhteiskunnallisella, yhteisöllisellä, institutionaalisella sekä kansalaisten ja asiakkaiden tasolla. Keskeistä on ymmärrys eri tasojen välisistä suhteista ja niihin vaikuttaminen. (Pohjola ym. 2014b, 283). Oleellista on myös ymmärrys sosiaalityöstä osana yhteiskunnallista toimintaa, jolloin yhteiskunnalliset reunaehdot muovavat sen rakentumista eikä sosiaalityö itsessäänkään ole rakenteista vapaa. (Pohjola 2014, 18).

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) asettaa sosiaalityöntekijöille velvoitteen rakenteelliseen sosiaalityöhön. Lain mukaan sillä on huolehdittava sosiaalista hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia koskevan

tiedon välittymisestä ja sosiaalihuollon asiantuntemuksen hyödyntämisestä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Sosiaalihuoltolain mukaan rakenteelliseen sosiaalityöhön kuuluu: ”1) sosiaalihuollon asiakastyöhön perustuvan tiedon tuottaminen asiakkaiden tarpeista ja niiden yhteiskunnallisista yhteyksistä sekä tarpeisiin vastaavien sosiaalipalvelujen ja muun sosiaalihuollon vaikutuksista; 2) tavoitteelliset toimet ja toimenpide-ehdotukset sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi sekä kunnan asukkaiden asuin- ja toimintaympäristöjen kehittämiseksi; 3) sosiaalihuollon asiantuntemuksen tuominen osaksi kunnan muiden toimialojen suunnittelua sekä yhteistyö yksityisten palveluntuottajien ja järjestöjen kanssa paikallista sosiaalityötä sekä muuta palvelu- ja tukivalikoimaa kehittäen”(SHL 7§). Velvoite rakenteelliseen sosiaalityöhön koskee myös koulun sosiaalityötä.

### **3.2 Rakenteellisen sosiaalityön asiantuntijuus**

Rakenteellinen sosiaalityö hakee yhä muotoaan, mikä tekee sen asiantuntijuuden määrittämisestä haastavaa. Siihen vaikuttaa kuitenkin aina toimintaympäristö, jossa sosiaalityötä tehdään. Rakenteellinen asiantuntijuus kehittyy, kun asiantuntijuus on horisontaalista ja perustuu eri toimijoiden yhteistyöhön, sosiaalityöllä on selkeä paikka sosiaalisen asiantuntijana yhteistyöprosesseissa, työyhteisö suhtautuu positiivisesti ja kannustaa vaikuttamaan sekä sosiaalityöntekijällä itsellään on ennakkoluuloton asenne vaikuttamistyön toteuttamiseen. (Sirkka 2014, 132-133). Rakenteellisen sosiaalityön juuret ja perinne haastavat avoimeen, jaettuun ja kollektiiviseen asiantuntijuuteen. Laitisen ym. (2018) mukaan koulun sosiaalityössä tällaisen asiantuntijuuden tavoitteena on haastaa koulua moniammatillisena työyhteisönä muuttamaan ja katsomaan rooliaan uudella tavalla. Avoimella ja osallistavalla asiantuntijuudella tavoitellaan eri ammattien välistä yhteistä tavoitteellisesta toimintaa, jossa syntyy uudenlaisia toimintamalleja ja osaamista. Se on oman asiantuntijuuden näkyväksi tekemistä, kokonaisvaltaista työtettä, monialaisen yhteistyön aktiivista koordinoitua, monitoimijuuden ja kokemustiedon konkretisoimista sekä ennaltaehkäisevän yhteisöllisen orientaation vahvistamista monialaisessa yhteistyössä. Lähtökohtana on yhdessä toimiminen ja yhteinen tiedon rakentaminen. Avoin ja osallistava asiantuntijuus pohjaa monitoimijuuteen, jossa lapset, nuoret ja heidän vanhempansa ovat keskeisiä toimijoita ammattilaisten rinnalla sekä tiedontuotannon kumppaneita. (Emt., 154, 176-177.)

Pohjola ym. (2014b) hahmottelevat rakenteellisen sosiaalityön asiantuntijuuden koostuvan työn toiminnallisesta perustasta sekä käyttöpääomasta, jotka tukevat sen toiminnan ydintä eli toiminnallisena tavoitteena olevaa muutosta ja siihen vaikuttamista. Muutos ilmenee työn prosesseissa eri toimintatasoilla. Toiminnallinen perusta sisältää ymmärryksen siitä mitä rakenteilla työssä tarkoitetaan,

millaiset sosiaalityön toimintälähtökohdat näihin rakenteisiin kiinnittyvät sekä millaiset ovat työn taustalla olevat arvot ja periaatteet. Työn käyttöpäömaan puolestaan sisältyy työn tietoperusta, ajallisuuden ymmärtäminen sekä vaikutusten että valtakysymysten jäsentäminen. Yhdessä nämä muodostavat rakenteellisen sosiaalityön toiminnan ja sen asiantuntijuuden sisällön. (Emt., 282.) Rakenteellisen sosiaalityön asiantuntijuus on yhteiskunnallista asiantuntijuutta, joka edellyttää yksilötasoa laajempaa työorientaatiota sekä ymmärrystä yksilökohtaisesta ja yhteiskunnallisesta vuorovaikutteisina ja sisäkkäisinä elementteinä (Pohjola 2019, 324). Toimintaympäristöissä työskentely ja niihin vaikuttaminen ovat rakenteellisessa työorientaatioissa perustuvia lähtökohtia. Rakenteellinen sosiaalityö on suhteissa olemista, horisontaalista ja jaettua työtä toisten toimijoiden kanssa. Olennaista on avoimen dialogin saaminen yksilötason ja rakenteellisen tason välille ja siinä sosiaalityölle tarjoutuu promoottorin, sosiaalisen kehityksen edistäjän rooli. (Pohjola 2014b, 285, 293).

Rakenteellinen sosiaalityö vaatii eettistä osaamista sen arvojen pohjautuessa sosiaalityön yleisiin eettisiin periaatteisiin. Muutosten keskellä eettisyys on tukipilari, joka yhdistää sosiaalityötä toimijana. Se on vahvuus, joka auttaa sosiaalityötä perustelemaan yhteiskunnallista asemaansa. (Pohjola 2019, 330.) Toinen tärkeä periaate rakenteellisessä sosiaalityössä on kriittisyys, joka Pohjolan (2014) mukaan on tavoitteena olevan muutoksen aikaansaamisen ehto. Se mahdollistaa vallitsevien toimintatapojen ja -käytäntöjen jäsentämisen uusilla tavoilla. Yhdistettyinä oikeudenmukaisuuden ja kriittisyyden periaatteet rakentavat työhön vastuullisuutta, mikä vaatii sosiaalityöltä kantaaottavuutta, oman puolen valintaa sekä aktiivista toimintaa tärkeinä pidettyjen asioiden ajamisessa. Rakenteellinen sosiaalityö pohjaa poliittisuuteen ja sen tehtävää toteutetaan vaikuttamalla sosiaalipoliittikkaan, hyvinvointiohjelmiin ja -strategioihin sekä poliittiseen päätöksentekoon (Pohjola ym. 2014, 288). Pohjola (2011) jaottelee rakenteellisen sosiaalityön neljään osa-alueeseen: tieto-, strategia, inkluusio- ja oikeudenmukaisuustyöhön. Tietotyö on tiedon tuottamista ja välittämistä sekä yhteiskunnan epäkohtien paikantamista. Strategisella työllä tarkoitetaan sosiaalista yhteiskuntapolitiikkaa, visioita, yleensä erilaisten ratkaisuvaihtoehtojen hakemista ja pitkäjänteistä vaikuttamista muun muassa lainsäädäntöön. Inkluusiotyössä kansalaisia osallistetaan ja luodaan edellytyksiä vaikuttamiseen. Oikeudenmukaisuustyössä taas vaalitaan ja edistetään kansalaisten oikeuksia, kehitetään hyvinvointipalveluja ja edistetään tasa-arvoa. Rakenteellisen sosiaalityön tehtäväalueissa korostuvat myös sosiaalipoliittinen työ sekä sosiaalityön sisältöjen tuntemuksesta lähtevät johtamisen rakenteet. (Emt, 215-220) Opiskelu- huollon kompleksinen toimintaympäristö haastaa tarkastelemaan sosiaalityön mahdollisuuksia näillä kaikilla alueilla.



## 4 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

Rakenteellisen työtteen kehittymistä on hidastanut tilan ja ymmärryksen löytäminen sille nykyisissä toimintakäytännöissä käytännön työkentällä (Pohjola 2011, 222). Kirjallisuuskatsaukseni tarkoituksena on koota tietoa sekä herätellä keskustelua rakenteellisesta sosiaalityöstä ja sen mahdollisuuksista koulun kontekstissa. Aihe on ajankohtainen ja lähestymistavan valintaa puoltaa tarve vahvistaa koulun sosiaalityön tietopohjaa. Suomessakin koulun sosiaalityön haasteena on kuvata ammattikäytännöt niin, että ne avautuvat opiskelijoille, yhteistyötahoille sekä työntekijöille itselleen kriittisen reflektion kohteiksi (Laitinen ym. 2018, 165–166).

### 4.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus menetelmänä

Kirjallisuuskatsaus on metodisesti monipuolinen menetelmä, jonka keinoin voidaan muun muassa kehittää olemassa olevaa, rakentaa uutta teoriaa tai pyrkiä luomaan kokonaiskuvaa asiakokonaisuudesta. Menetelmällisesti katsaukset voidaan jakaa kolmeen perustyyppiin: kuvaileva kirjallisuuskatsaus, systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja meta-analyysi. (Salminen 2011, 3, 6.) Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena voi olla tiedon tuottamisen ohella näyttöön perustuvan käytännön edistäminen (Aveyard 2010, 11, 18-19).

Lopputyöni on kuvaileva kirjallisuuskatsaus, joka Salmisen (2011) mukaan on kirjallisuuskatsauksen perustyyppi, yleiskatsaus ilman tarkkoja sääntöjä. Menetelmänä se mahdollistaa tutkittavan ilmiön laaja-alaisen kuvaamisen ja sen ominaisuuksien luokittelemisen. Käytetyt aineistot voivat olla laajoja eikä aineiston valintaa rajaa metodiset säännöt. Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta voi käyttää itsenäisenä metodina tai se voi tarjota uusia tutkittavia ilmiöitä jatkotutkimusta varten. Kuvailevalla katsauksella voidaan tuottaa ja tiivistää ajankohtaista tietoa. Menetelmään liittyvien heikkouksien, tietynlaisen johdattelevuuden ja puolueellisuuden vuoksi, sen hyödynnettävyys saattaa kuitenkin olla rajallinen. (Emt., 6-7.) Puutteistaan huolimatta kuvaileva kirjallisuuskatsaus sopii aikaisemman tiedon kokoamista, kuvailua ja jäsentynyttä tarkastelua varten. Menetelmä koostuu neljästä vaiheesta: 1) tutkimuskysymyksen muodostamisesta, 2) aineiston valitsemisesta, 3) kuvailun rakentamisesta ja 4) tuotetun tuloksen tarkastelemisesta. Vaikka kuvaileva kirjallisuuskatsaus on eriteltävissä erilaisiin vaiheisiin, niin luonteenomaista on, että vaiheet etenevät hermeneuttisesti ja päällekkäisesti suhteessa toisiinsa. (Kangasniemi ym. 2013, 294-295.)

## 4.2 Tutkimuskysymys ja aineistonkeruu

### **Kirjallisuuskatsaustani ohjaa kysymys: Miten koulun sosiaalityön asiantuntijuutta kuvataan ja millaisia rakenteellisia ulottuvuuksia siihen sisältyy?**

Ennen aineiston hankintaa perehdyin Jyväskylän yliopiston kirjastotuutorin suunnitelmallisen tiedonhaun vaiheisiin. Aloitin tiedonhankinnan tutustumalla aiheeseen, etsimällä laajasti tietoa ja havaiten koulun sosiaalityön olevan vähän tutkittu alue Suomessa. Johdantoluvussa mainitsemieni väitöstutkimusten (Sipilä-Lähdekorpi 2004, Perttula 2015, Beck 2021) lisäksi koulun sosiaalityötä on tarkasteltu lisensiaattitutkimuksissa. Esimerkiksi Pippuri (2015) on tutkinut kuraattorien asiakkuuksia ja asiakasprosesseja asiakasrekisteritiedoista käsin. Niiden perusteella syrjäytymiskehityksen juuret koulussa kiinnittyvät oppilaiden käyttäytymiseen tai hankaluuksiin sosiaalisissa suhteissa. Lisäksi pro-gradututkielmissa koulun sosiaalityötä on lähestytty eri tulokulmista, muttei rakenteellisen sosiaalityön viitekehystä. Laajensin koehakuja JYKDOKin kansainvälisiin e-aineistoihin havaiten aiheittani tutkitun eniten Yhdysvalloissa. Kiinnostusta herätti etenkin Freyn (2012) artikkeli koulun sosiaalityön kansallisen mallin kehittämistä sekä Kellyn ja kollegoiden (2016) artikkeli koulun sosiaalityön kansallisesta tutkimuksesta, joka oli jatkoa aiemmalle vuonna 2010 tehdyille tutkimukselle. Tiedonhaun ensimmäinen vaihe vahvisti alkuperäistä ajatusta tarkastella koulun sosiaalityön rakenteellisia ulottuvuuksia. Edellä kuvatuissa artikkeleissa koulun sosiaalityötä kuvataan läpileikkaavan neljä keskeistä rakennetta, jotka sisältävät yhteneviä elementtejä Pohjolan (2011) kuvaamien rakenteellisen sosiaalityön tieto-, strategia-, osallisuus- ja oikeudenmukaisuustyöulottuvuuksien kanssa ja ne alkoivat suunnata tietoisemmin aineiston hakua ja valintaa. Alustava tiedonhaku auttoi tunnistamaan käsitteitä sekä valitsemaan tiedonlähteet.

Lopullisen aineiston haun kohdistin kansainvälisiin, englanninkielisiin vertaisarvioituihin artikkeleihin. Sain ohjausta rajata hakua alan kansainvälisiin julkaisuihin, joita Salmisen (2011, 31) mukaan pidetään kirjallisuuskatsausten yhtenä keskeisimmistä lähdeaineistoista niiden käyttöön liittyessä runsaasti mahdollisuuksia. Alustava tiedonhaku johdatti etsimään kolmea koulun sosiaalityön keskeisintä julkaisua. *School Social Work Journal* ja *Children & Schools* ovat julkaisseet alan tutkimustietoa aina 1970-luvulta asti, kun taas uudempi *International Journal of School social work* on vuodesta 2016 lähtien pyrkinyt edistämään koulun sosiaalityön kansainvälistä tietopohjaa (Tan ym. 2020, 24). Kahteen ensimmäiseen on pääsy Jyväskylän yliopiston kirjaston kautta, kun taas kolmas *International Journal of School Social Work* on verkossa avoimesti luettavissa. *School Social Work*

Journal ja Children & Schools julkaisut hain JYKDOK-tietokannasta lehtien nimillä. School Social Work Journalin artikkelit on haettavissa ja luettavissa ProQuest Central palvelun kautta vuodesta 2014 lähtien. ProQuestissa voi hakea ja selailla myös Children & Schoolsin artikkeleita sekä tutustua niiden abstrakteihin, mutta koko tekstin lukemiseksi artikkelit tulee hakea Oxford Journalin kautta.

Varsinaisen aineiston haun toteutin toukokuussa 2022. Kapea-alaisina tiedonlähteinä, alan julkaisuista hakemiseen ei tarvinnut määritellä hakutermejä. Avoimesti verkossa luettava International Journal of School Social Work sisälsi hakuhetkellä yhteensä 40 artikkelia, joista valitsin selaamalla otsikon ja abstraktin perusteella 5 artikkelia lähempään tarkasteluun. School Social Work Journaliin ja Children & Schoolsiin kohdistin haut ProQuest Centralin kautta. Hakujen rajaaminen vuosina 2012-2022 julkaistuihin vertaisarvioituihin artikkeleihin oli riittävää hakutulosten rajautuessa School Social Work Journalissa 24 ja Children & Schoolsissa 143 artikkeliin. Hakutuloksista valitsin otsikon ja abstraktin perusteella selaamalla School Social Work Journalista 5 ja Children & Schoolsissa 8 artikkelia lähempään tarkasteluun. Ennen lopullisen aineiston valintaa täydensin hakua vielä Scopustietokannassa hakusanoin ”school social work”. Rajaamalla haun vuosina 2012–2022 julkaistuihin artikkeleihin sekä poissulkemalla hakulähteistä jo aiemmin selatut julkaisut, sain vielä 124 uutta artikkeliosumaa, joista valikoin vielä kolme artikkelia tarkasteltavaksi. Hauilla kertyi yhteensä 21 artikkelia, jotka luin kokonaan ennen lopullisen aineiston valintaa.

### **4.3 Aineisto ja sen järjestely**

Lähempään tarkasteluun valitsemiani artikkeleja arvioidessa ja lopullista aineistoa valitessa arvioin Aveyardin (2010, 90–91) mukaisesti kriittisesti sitä, onko artikkeli lopputyöni kannalta relevantti, vastaako se tutkimuskysymykseeni, miten se avaa sitä sekä onko se riittävän laadukas aineistoon sisällytettäväksi? Teoreettinen viitekehys ohjasi myös artikkelien valintaa ja arvioimisessa kiinnitin huomiota Hurtigin (2010) hahmottamien tieteellisen lukemisen periaatteiden mukaisesti muun muassa rajaukseen, valittuun näkökulmaan, perusteluun, tapaan käsitellä aihetta sekä tuloksiin (emt., 24). Tavoitteena oli koota aineisto, joka kuvaa mahdollisimman laajasti koulun sosiaalityön rakenteellisia ulottuvuuksia. Jokaisen artikkelin kohdalla pohdin, miten se avaa koulun sosiaalityön asiantuntijuutta ja sen rakenteellisia ulottuvuuksia sekä tuoko se aineistokokonaisuuteen uutta tietoa. Rajatapauksissa arvioin artikkelin laadun ohella sen antia suhteessa muuhun valitsemaani aineistoon. Huomioin myös, että menetelmänä kuvaileva kirjallisuuskatsaus mahdollistaa menetelmällisesti

erilaisen aineiston käytön (Kangasniemi ym. 2013, 295). Lopulliseksi aineistoksi valikoin viisi alla olevassa taulukossa esiteltävää artikkelia.

TAULUKKO 1 Kirjallisuuskatsauksen artikkelit

Artikkelin tekijä(t), nimi ja julkaisutiedot	Tutkimuksen aihe/tavoite	Tutkimus-tyyppi ja aineisto	Keskeiset tulokset ja johtopäätökset
<b>Ball, A., &amp; Skrzypek (2020).</b> <i>School Social Work and the Educational Justice Movement: A Snapshot of Practice.</i> Children & Schools 42 (3), 179–186.	Selvittää missä määrin koulun sosiaalityöntekijät osallistuvat makrotasolla koulutuksellisen oikeudenmukaisuuden edistämiseen.	Poikittaistutkimus, jonka aineisto koottiin kyselyllä 112 koulun sosiaalityöntekijältä.	Sosiaalityöntekijät osallistuvat vähäisesti koulutuksellisen oikeudenmukaisuuden edistämiseen makrotasolla (erit. suhteessa johtamiseen ja politiikkaan). Koulun sosiaalityön käytännöt painottuvat mikro- ja mesotasolle eli yksilöiden ja oppilaitosyhteisöjen tarpeiden arviointiin. Makrokäytäntöjen edistämisen tueksi tarvitaan lisää tutkimustietoa sekä työntekijöiden osaamisen vahvistamista.
<b>Beck, K.F. &amp; Hämmäläinen J. (2022).</b> <i>Mapping the field of international comparative research in school social work.</i> International Social Work 65 (2), 203–223.	Kartoittaa koulun sosiaalityön kansainvälistä vertailevaa tutkimusta. Tutkia käytäntöjä sekä antaa jatkotutkimussuosituksia.	Systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Aineistona 11 artikkelia, joissa vertailaan koulun sosiaalityön käytäntöjä kahdessa tai useammassa maassa.	Tunnistetaan 16 yhtenevää teemaa, joiden parissa koulun sosiaalityöntekijät työskentelevät maasta tai kulttuurista riippumatta. Nämä jakautuvat yksilöön, perheeseen, oppilaitosyhteisöön sekä yhteiskuntaan liittyviin teemoihin, jotka estävät lasta saavuttamasta koulussa täyttä potentiaaliaan. Yksilöiden tilanteita tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti eri osa-alueet huomioiden (sis. yhteiskunnalliset ja kulttuuriset uskomukset). Koulun sosiaalityön käytäntöjen kehittämiseksi tarvitaan lisää vertailevaa tutkimusta.
<b>Elswick, S.E., Cuellar, M., Williams, M., Albert, W., Norfleet, T. et al. (2018).</b> <i>School Social Work Leadership: Essential Knowledge, Skills, and Practices for the Profession.</i> School Social Work Journal, 42 (2), 57–73.	Selvittää kuinka monessa Yhdysvaltojen osavaltioista on määritelty standardit koulun sosiaalityölle sekä tutkia millaisia johtamisen osa-alueita niihin sisältyy.	Kvalitatiivinen tutkimus. Aineisto koostuu 50 osavaltion painetuista tai sähköisistä koulun sosiaalityön standardeista.	Koulun sosiaalityölle on määritelty standardit 36 osavaltiossa. Suosituksissa kiinnitetään vähäisesti huomiota johtamiseen, vaikka se tunnistetaan yhteisölähtöisten palveluiden koordinoinnin ja kehittämisen kannalta tärkeäksi osa-alueeksi. Muutoksen edistäminen monisysteemisessä mallissa edellyttää sosiaalityöltä mikro-, meso- ja makrotason johtamistaitoja. Tutkijat tunnustavat koulun sosiaalityön standardeista johtamisen osa-alueita, joiden jatkokehittely vaatii ammattilaisten ja tutkijoiden yhteistyötä. Lisäksi alan perus- ja täydennyskoulutusta tulee lisätä.

<p><b>Gherardi, S.A. (2017).</b> <i>Policy Windows in School Social Work: History, Practice Implications, and New Directions.</i> School Social Work Journal 42 (1), 37–54.</p>	<p>Tarkastella käytäntölinssin avulla koulun sosiaalityön historiaa ja selvittää politiikan ja hallitsevien käytäntöjen muotoutumisen yhteyttä Yhdysvalloissa.</p>	<p>Teoreettinen artikkeli</p>	<p>Koulun sosiaalityö tavoittelee yksittäisiä opiskelijoita ja ryhmiä laajempaa muutosta oppilaitoksissa ja koulujärjestelmässä. Sosiaalityöntekijät koulutetaan työskentelemään sekä systeemisesti (ekologinen malli) että yksilölähtöisesti (kliininen malli) ja molempien lähestymistapojen tunnustaminen on tärkeää kokonaisvaltaisen työtteen edistämiseksi. Oman ammatin sekä opiskelijoiden asianajon ohella, poliittisen ikkunat tulee nähdä mahdollisuutena hyödyntää sosiaalityön tietoja ja taitoja myös laajemmin koulutuspolitiikassa ja käytännöissä.</p>
<p><b>Kelly, M.S., Frey, A., Thompson, A., Hlemp, H., Alvarez, M. &amp; Berzin, S.C. (2016).</b> <i>Assessing the National School Social Work Practice Model: Findings from the Second National School Social Work Survey.</i> Social Work 61 (1), 17–28.</p>	<p>Aiemman kansallisen tutkimuksen jatkotutkimus, jolla päivitetään tietoa koulun sosiaalityön käytännöistä ja kansallisen mallin toteutumisesta Yhdysvalloissa.</p>	<p>Verkossa toteutettu kyselytutkimus, aineisto koostuu 3769 vastauksesta.</p>	<p>Tutkimus osoittaa, ettei koulun sosiaalityön arjessa toteuteta näyttöön perustuvia käytäntöjä kansallisen mallin ohjaamalla tavalla. Ohjauksesta huolimatta ennaltaehkäisevää työtä toteutetaan vähän ja koulun sosiaalityöntekijät työskentelevät yhä pääosin yksittäisten oppilaiden kanssa, vaikka sosiaalityön tulisi kohdentua koko kouluyhteisöön. Kansallisen ohjauksen lisäksi koulun sosiaalityön eri ulottuvuuksiin tulee kiinnittää enemmän huomiota alan perus- ja täydennyskoulutuksessa. Lisäksi tarvitaan lisää tietoa kokonaisvaltaisen työtteen toteuttamisen esteistä.</p>

Artikkeliaineiston järjestämisen apuvälineenä hyödynnän teoriaohjaava sisällönanalyysiä. Teoreettisena viitekehyksenä on Pohjolan (2011) kuvaamat rakenteellisen sosiaalityön ulottuvuudet, joiden avulla luokittelen ja jäsennän artikkeliaineistoa peilaten löydöksiä lopulta yhteenvetoluvussa myös suomalaisen toimintaympäristöön. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä teoria auttaa tunnistamaan ja hyödyntämään olemassa olevaa teoriaa uuden tiedon kuvantamisessa. Aiemman tiedon vaikutus on tunnistettavissa ja sen merkitys on uusia ajatusuria aukovaa. Apuvälineenä teorialähtöinen sisällönanalyysi auttaa luokittelemaan, järjestelemään ja ryhmittelemään aineistoa. Päätelyn logiikka on abduktiivista eli ajatteluprosessissa vaihtelevat aineistolähtöisyys ja valmiit mallit. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109-110, 133, 140.)

## 5 KOULUN SOSIAALITYÖN RAKENTEELLISET ULOTTUVUUDET

Sosiaalityöllä tulee aina olla kaksoissidos, jossa lähtökohtana on yksilön auttaminen ja tukeminen sekä yhteiskunnalliseen ajatteluun, palveluihin ja päätöksentekoon vaikuttaminen. Toimintatasot kietoutuvat monella tavalla toisiinsa ja edellyttävät toisiaan sosiaalityön tavoitteellisen kokonaisuuden rakentumiseksi. (Pohjola 2011, 207-208.) Eri puolella maailmaa koulun sosiaalityön kuvataan kohdistuvan yksilöihin ja perheisiin, oppilaitos- ja lähiyhteisöihin sekä yhteiskuntaan liittyviin teemoihin. (Beck & Hämäläinen 2022, 203). Sen erityinen osaaminen voidaan jakaa mikro-, meso- ja makrotason käytäntöihin (Elswick ym. 2018, 134). Työn tavoitteena on yksilöiden tukemisen ohella eri tasoilla ilmeneviin rakenteellisiin epäkohtiin vaikuttaminen (Beck & Hämäläinen 2022, 219). Yhdysvalloissa tutkijat ovat yhdessä sosiaalityöntekijöiden yhdistyksen kanssa kehittäneet koulun sosiaalityön kansallisen mallin selkiyttämään ja yhtenäistämään ammattiryhmän tehtäviä (ks. Frey ym. 2016, 29–34, <https://www.sswaa.org/ssw-model>). Vuosien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksena syntynyt malli kuvaa ne taidot ja palvelut, joita koulun sosiaalityöntekijöiltä voidaan odottaa (Kelly ym. 2016, 18) ja sitä voidaan pitää yhtenä alan merkittävimpänä mallinnuksena (Elswick ym. 2018, 134). Mallissa koulun sosiaalityölle asetetaan kolme laajaa tavoitetta: 1. näyttöön perustuvien oppimista, käyttäytymistä ja mielenterveyttä edistävien mallien toteuttaminen; 2. oppimista tukevan ilmapiirin ja toimintakulttuurin edistäminen sekä 3. oppilaitos- ja yhteisöpohjaisten resurssien maksimoiminen. Tavoitteiden toteuttamista ohjaavat neljä läpileikkaavaa ulottuvuutta: 1. kodin ja koulun yhteistyön sekä yhteisösuhteiden edistäminen; 2. ammattietiikka ja koulutuspolitiikka; 3. sivistyksellisten oikeuksien edistäminen sekä 4. tietoon perustuva päätöksenteko. (Kelly ym. 2016, 17.) Frey ym. (2016, 32) avaavat näitä ulottuvuuksia tarkemmin koulun sosiaalityötä käsittelevässä teoksessa ja ne sisältävät huomattavia yhtäläisyyksiä Pohjolan (2011) jäsentämien rakenteellisen sosiaalityön tieto-, strategia-, osallisuus- ja oikeudenmukaisuustyön kanssa. Tarkastelen näitä seuraavissa alaluvuissa lähemmin. Lisäksi aineistossa tutkijat (Gherardi 2017; Ball & Skrzypek 2020; Elswick ym. 2018) nostavat esiin myös koulun sosiaalityön poliittisen ulottuvuuden sekä johtamistyön, joita lähestyn erillisessä alaluvussa.

### 5.1 Tietotyö

Rakenteellisen sosiaalityön tietotyö koostuu tiedontuottamisesta ja välittämisestä. Tietoa tuotetaan sosiaalisista olosuhteista, hyvin- ja pahoinvointikysymyksistä sekä palveluiden kohtaannosta ja

toimivuudesta. Tietoa tarvitaan monimuotoisesti niin käytännön tutkivan työn tuotoksina, kuin alueellisena ja paikallisena tiedon tuottamisena sekä tieteellisenä tutkimuksena. Keskeistä on monipuolisen tietoperustan saaminen työn tueksi. Tiedontuotannon ohella tarvitaan myös tiedon välittämistä kansalaisille ja päättäjille. Tietotyön muodot voidaan jaotella tarkemmin sosiaaliantalyttikon työhön, yhteiskuntakriittikon työhön sekä julkisuustyöhön. (Pohjola 2011, 216, 219.) Edellä kuvatussa koulun sosiaalityön mallissa, johon tulen läpi tuloslukujen viittaamaan, tiedon merkitystä kuvataan sosiaalityön prosesseja ohjaavana. Toisin sanoen eri tasoilla tehtävien valintojen ja päätösten tulee perustua tietoon. (Kelly ym., 2016, 18.) Tällä tarkoitetaan parhaan tutkimusnäytön hyödyntämistä interventioiden suunnittelussa ja toteuttamisessa. Lisäksi käytännöt tulee mukauttaa opiskelijoiden tarpeisiin ja niiden vaikuttavuutta tulee arvioida. (Frey ym. 2016, 32).

Kaikissa aineiston artikkeleissa viitataan tietotyön muotoihin tai tarpeisiin. Tietotyön muodoista kuvataan eniten sosiaaliantalyttikon työtä, joka Pohjolan (2011, 219) mukaan koostuu tutkivasta työstä, tiedontuotannosta ja tutkimuksesta. Tällaisia tietotyön muotoja tarvitaan koulun sosiaalityön tietopohjan vahvistamiseksi sekä yhteisölähtöisten ennaltaehkäisystrategioiden kehittämisen tueksi. Koulun sosiaalityöntekijöiden tulee aktiivisesti hankkia tietoa ammatillisen kehittymisen tueksi sekä tutkimustietoon perustuvan käytännön edistämiseksi (Elswick ym. 2018, 67). Tutkimustieto on tukenut siirtymistä yksilökohtaisesta työstä kohti ehkäisevämpää yhteisölähtöistä työtä (Kelly ym. 2016, 18). Se on lisännyt ymmärrystä oppimisen sekä sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen välisestä suhteesta eli siitä, että sosioemotionaaliset seikat eivät ainoastaan vaikuta oppimiseen, vaan niihin liittyviä taitoja edistämällä voidaan ehkäistä ongelmien syntymistä (Gherardi 2017, 44). Näyttöön perustuvan koulun sosiaalityön kuvataan integroituvan oppimisen tukeen ja koostuvan monitasoisista käytännöistä, jotka sisältävät edistymisen seurannan ja interventioiden tehokkuuden arvioinnin kaikilla tasoilla. Tuen tarpeiden tunnistamisen, strategioiden edistymisen ja tehokkuuden arvioimisen tueksi sosiaalityöntekijät keräävät ja tuottavat oppilaitoksissa tietoa muun muassa havainnoimalla, haastatteleamalla, opettajille ja oppilaille suunnattavilla itsearvioinneilla, kyselyillä sekä hyödyntämällä muuta saatavilla olevaa tietoa. (Kelly ym. 2016, 18, 20-21.)

Yhteiskuntakriittikon työtä, joka Pohjolan (2011, 219) mukaan sisältää yhteiskunnan omatuntona toimimista ja epäkohtien esiin nostamista, tulee artikkeliaineiston perusteella vahvistaa koulun sosiaalityön käytännöissä. Koulun sosiaalityön erityinen paikka ja mahdollisuudet tunnistetaan kyllä teoriassa esimerkiksi palvelujärjestelmän epäkohtiin, rakenteelliseen eriarvoisuuteen sekä sosiaaliseen ja taloudelliseen oikeudenmukaisuuteen liittyen, mutta käytännössä työntekijät keskittyvät yhä enimmäkseen yksilöiden tukemiseen koulu yhteisöissä (Beck & Hämäläinen 2022, 213–214). Ammattirooliin liittyvät epäselvyydet ja väärinymmärrykset ovat johtaneet oppilaitosyhteisössä toimivan

sosiaalityön vajaakäyttöön ja ammatin kehittymisen tueksi tarvitaan tietoa niistä tekijöistä, jotka esittävät sosiaalityötä toimimasta koulun kontekstissa kaikilla tasoilla. (Kelly ym. 2016, 26.) Koulun sosiaalityöntekijöiden tulisi tunnistaa mahdollisuus hyödyntää tiedontuotantoa myös epäkohtien ja oppimisen esteiden tunnistamiseksi ja esiin nostamiseksi (Elswick ym. 2018, 68).

Rakenteellisessa sosiaalityössä tiedon tuottamisen rinnalle tarvitaan myös julkisuustyötä, joka koostuu tiedon välittämisestä, sosiaalisesta raportoinnista ja viestinnästä. Tiedonvälittäminen on tärkeää, sillä suuri osa kansalaisten elämään vaikuttavista rakenteellisista ratkaisuista tehdään sosiaalityön ulkopuolella tapahtuvassa yhteiskunnan päätöksenteossa. (Pohjola 2011, 219.) Aineistosta on tunnistettavissa tiedon välittämiseen liittyviä tehtäviä eri tasoilla. Koulun sosiaalityöntekijöiden kuvataan raportoivan eri menetelmin kerättyä ryhmä- ja oppilaitoskohtaista hyvinvointietoa niin opiskelijoille, vanhemmille, koulun henkilökunnalle kuin hallinnollekin. He myös opastavat oppilaitosten henkilökuntaa ilmiöihin ja ehkäisystrategioiden toteuttamiseen liittyen. (Elswick ym. 2018, 67.) Julkisuustyötä tarvitaan koulun sosiaalityön tiedon ja osaamisen hyödyntämiseksi yhteiskunnassa. Gherardi (2017, 48) kannustaa koulun sosiaalityöntekijöitä osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun, välittämään tietoa opiskelijoiden ongelmien sosiaalisesta luonteesta poliittisille päättäjille sekä haastamaan vallitsevia lähestymistapoja. Lisäksi sosiaalityöntekijöiden tulee välittää tietoa osaamisestaan ja pyrkiä edistämään sen kokonaisvaltaista hyödyntämistä kouluympäristössä. (Elswick ym., 2018, 67). Tämän tueksi Yhdysvalloissa kansallinen sosiaalityöntekijöiden yhdistys on laatinut koulun sosiaalityölle makrotason sisältävät käytäntösuositukset, joiden levittämiseen on hyödynnetty mediaa (Ball & Skrzypek 2020, 184–185.) Erilaiset julkaisut ja muu media tarjoavat koulun sosiaalityölle väyliä viestiä ajankohtaisista asioista (Elswick ym. 2018, 67).

## **5.2 Strategiatyö**

Rakenteellisen sosiaalityön strategiatyö kiinnittyy sosiaalisten hyvinvointipalveluiden ja sosiaalityön suunnitelmalliseen edistämiseen sekä yhteiskuntapoliittisiin linjauksiin ja lainsäädäntöön vaikuttamiseen. Se on uudistustyötä ja edellyttää ennakoivaa ja strategista näkemystä siitä, miten kansalaisten elinolosuhteita ja hyvinvointia voidaan parhaiten tukea sekä luoda yhdenvertaisia mahdollisuuksia. Käytännössä se on erilaisten hyvinvointisuunnitelmien, -ohjelmien ja strategioiden rakentamista yhdessä kansalaisten, järjestöjen, toisten viranomaisten ja toimijoiden kanssa. Strategiatyö pohjaa tietotyön tuottamaan tietoperustaan ja siinä korostuu progressiivinen, olosuhteita ja rakenteita edistävä työskentelyote. Strategiatyö voidaan jaotella tarkemmin visioivaan, ennakoivaan, kehittävään sekä reformityöhön. (Pohjola 2011, 216.) Kuvatussa koulun sosiaalityön mallissa toinen ohjaava



ulottuvuus kiinnittyy ammattietiikkaan ja koulutuspolitiikkaan (Kelly ym. 2016, 17). Tällä tarkoitetaan, että koulun sosiaalityön tulee sitoutua ammattieettisistä lähtökohdistaan oikeudenmukaisen koulutuspolitiikan edistämiseen. Lisäksi ammattietiikka velvoittaa sosiaalityöntekijöitä jatkuvaan ammatilliseen kehittämiseen, edistämään näyttöön perustuvien käytäntöjen toteuttamista sekä varmistamaan niiden sopivuus toimintaympäristönsä. (Frey ym. 2016, 32.)

Pohjolan (2011) mukaan strategisen työn visioiva työ sisältää suunnittelu- ja strategiatyötä, ohjelmatyötä sekä lainsäädäntöön vaikuttamista. Eniten artikkeleissa viitataan oppilaitoksissa tehtävään oppimisen ja hyvinvoinnin suunnitelmalliseen edistämiseen, tavoitteellisiin toimiin sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi. Sosiaalityö osallistuu oppilaitoksessa strategioiden ja toimintaohjelmien suunnittelun lisäksi monitasoisten toimintamallien toteuttamiseen, niiden edistymisen seurantaan sekä vaikuttavuuden arvioimiseen (Kelly ym. 2016, 18, 21). Lisäksi tunnustetaan tarve laajentaa strategista työtä oppilaitoksista myös yhteiskunnan makrotasolle (Ball & Skrzypek 2020; Elswick ym. 2018). Elswick ja kollegat kuvaavat koulun sosiaalityöntekijöiden osallistuvan oppilaitoksissa suunnitelmien ja toimenpideohjelmien laatimiseen. He toimivat toimikunnissa ja osallistuvat esimerkiksi päihdevalistukseen, kiusaamisen ehkäisyyn, kouluturvallisuuteen, kurinpitoon sekä poisoloihin liittyvien toimintamallien suunnitteluun ja toteutukseen yhdessä muiden toimijoiden kanssa. (Emt., 2018, 68, 70). Ammattieettiset periaatteet ohjaavat kouluympäristössä toimivaa sosiaalityötä toteuttamaan toimintamalleja, jotka mahdollistavat yksilöiden tukemisen rinnalla systemisten tarpeiden ja eriarvoisuuden käsittelemisen (Gherardi 2017, 45). Koulun sosiaalityön malli ohjaa sosiaalityöntekijöitä osallistumaan myös yksittäisiä oppilaitoksia laajempaan strategia- ja lainsäädäntötyöhön sekä lasten ja perheiden tasa-arvoa edistävien ohjelmien ja politiikan edistämiseen. Tämä vaatii sosiaalityöntekijöiltä toimintaympäristön syvällisen tuntemuksen lisäksi nykyisten oppilaitoksissa toteutettavien käytäntöjen laajentamista yhteiskunnan makrotasolle (Ball & Skrzypek 2020, 184.) Lainsäädäntöön ja politiikkaan vaikuttamiseksi tarvitaan yhteistyötä sidosryhmien ja poliittisten vaikuttajien kanssa (Elswick ym., 2018, 69). Gherardi (2017) kannustaa koulun sosiaalityöntekijöitä analysoimaan kriittisesti poliittista ympäristöä ja vaikuttamaan aktiivisesti myös oman ammattinsa kehittymisen esteisiin sekä hyödyntämään kehittymiselle tarjoutuvat mahdollisuudet. Huomiota tulee kiinnittää entistä enemmän oppilaiden ongelmien sosiaaliseen luonteeseen ja pyrkiä suunnitelmallisesti edistämään koulun sosiaalityötä kokonaisvaltaisena ratkaisuna (Gherardi 2017, 39-40, 51).

Pohjolan (2011) mukaan strategiatyöhön kuuluu lisäksi ennakoivaa, kehittävää ja reformistista työtä. Ennakoivatyö koostuu sosiaalisten vaikutusten ennakoinnista ja arvioinnista. Kehittävä työ on ratkaisuvaihtoehtojen hakemista ja yhteistyötä, kun reformityöllä puolestaan tarkoitetaan uusien toimintatapojen rakentamista ja verkostoitumista. (Emt., 2019.) Aineistosta näitä on vaikea eritellä ja Kellyn

ja kollegoiden (2016) kuvaamassa koulun sosiaalityön mallissa ennakoiva, kehittävä ja reformistinen työ vaikuttavat kiinnittyvän toisiinsa koulun sosiaalityön integroitua koulun moniammatilliseen ja monitasoiseen hyvinvointityöhön. Kellyn ja kollegoiden (2016, 18) mukaan koulun sosiaalityön mallilla on pyritty tukemaan sosiaalityön reformistisia pyrkimyksiä ohjaamalla sosiaalityöntekijöitä toteuttamaan koulunkäyntiä tukevia ennakoivia ennaltaehkäisystrategioita, edistämään kouluympäristöön soveltuvien näyttöön perustuvien käytäntöjen käyttöönottoa sekä toteuttamaan interventioita, joilla pyritään koulun laajuisiin muutoksiin. Tutkijoiden laatima koulun sosiaalityön malli ohjaa osallistumaan strategiatyöhön eri tasoilla määrittelemällä työlle selkeät painopisteet, selkiyttämällä ja vahvistamalla koulun sosiaalityön toimintaa sekä mahdollistamalla tavoitteellisen vaikuttamisen ja asianajon koulun toimintarakenteissa. Malli tukee uusien toimintatapojen kehittämistä yhdessä eri toimijoiden kanssa. (vrt. Pohjola 2019, 337.)

### 5.3 Inklusiotyö

Rakenteellisen sosiaalityön inklusiotyössä hyödynnetään tavoitteellisesti yhteisöllisyyttä ja yhteenliittymiä sosiaalisen hyvinvoinnin rakenteiden kehittämisessä. Se on yhteisöllisyyden ja osallisuuden edistämistä, yhteisöjen mahdollistaman sosiaalisen tuen luomista sekä sitä, että kansalaiset hyväksyvät osallisina mukaan yhteiskunnallisten hyvinvointitoimintojen rakentamiseen. Yhteisöjen sisältämä käyttövoima voi olla työn päämäärän lisäksi myös rakenteellisen sosiaalityön väline yhteiskunnallisessa muutostyössä. Rakenteellinen sosiaalityö on yhtäältä yhteisöllisen solidaarisuuden edistämistä ja inklusiotehtävässä liikutaan yhteisösosiaalityön toiminnallisella raja-alueella. Olennaista on myös yhteistyö järjestöjen yhteisöllisen toiminnan kanssa. Inklusiotyö koostuu yhteistyöstä, osallisuustyöstä ja verkostoituvasta työstä. (Pohjola 2011, 217, 219.) Koulun sosiaalityön mallissa yksi ohjaava ulottuvuus koostuu kodin ja koulun yhteistyön sekä yhteisösuhteiden edistämisestä (Kelly ym. 2016, 17). Yhteisöllisyyden ja osallisuuden edistäminen on koulun sosiaalityön keskeinen ominaisuus, sillä ympäristön mukaan lukien sosiaaliset suhteet, tiedetään vaikuttavan yksilöiden oppimiseen ja hyvinvointiin. (Frey ym. 2016, 32).

Aineistossa Kellyn kollegoineen (2016) avaa inklusiotyön merkitystä koulun sosiaalityön tavoitteiden toteuttamiselle ja Elswick kollegoineen (2018) kuvaavat enemmän sen toteuttamistapoja. Yhteisöllinen, osallistava ja verkostoituva työote on edellytys Kellyn ym. (2016) kuvaaman koulun sosiaalityön mallin tavoitteiden toteutumiselle. Edellä mainitut artikkelit konkretisoivat myös tieto-, strategia ja inklusiotyön nivoutumista koulun sosiaalityön arjessa yhteen. Koulun sosiaalityön tavoitteiden saavuttamiseksi yhteisö kuvantuu käyttövoimana, joka Pohjolaa (2011, 219) lainaten on työn

päämäärän lisäksi myös muutostyön väline. Kodin ja koulun yhteistyön sekä yhteisösuhteiden edistäminen nostetaan kaikissa artikkeleissa koulun sosiaalityön keskeisenä elementtinä. Koulun sosiaalityö kuvantuu yhteistyönä, joka Pohjolan mukaan (2011, 219) sisältää toimintaympäristöissä toimimista sekä vaikuttamista yhteistyössä ympäristön kanssa. Aiemmissakin alaluvuissa kuvattuja näyttöön perustuvia monitasoisia oppimista, käyttäytymistä ja mielenterveyttä edistäviä ehkäisystrategioita toteutetaan osana kouluyhteisöä. Yhteisössä tehtävän työn tavoitteena on oppimista tukevan ilmapiirin ja toimintakulttuurin sekä oppilaiden, perheiden ja yhteistyöverkoston osallisuuden edistäminen. (Kelly ym. 2016, 26). Oppilaitosyhteisöissä sosiaalityöntekijät ohjaavat ja neuvovat, toimivat kodin ja koulun yhteistyölinkkinä sekä osallistavat ympäristöä aktiivisesti tiedon tuottamiseen ja toimintojen suunnitteluun. He välittävät tietoa, edistävät opiskelijoiden ja perheiden osallisuutta ja kannustavat vaikuttamaan koulun toimintaan. Oppilaitosyhteisöissä sosiaalityöntekijät auttavat tunnistamaan yhteisön resursseja sekä poistamaan oppimisen esteitä. Lisäksi he toimivat linkkinä koulun ulkopuolisiin toimijoihin. (Elswick ym. 2018, 70.) Kouluyhteisössä sosiaalityö pyrkii rakentamaan Pohjolan (2011, 219) kuvaamia solidaarisuusverkostoja. Verkostoitumalla laajalti ja luomalla koulun ulkopuolisia kumppanuuksia sosiaalityö maksimoi oppilaitospohjaisten palveluiden tarjoamista (Kelly ym. 2016, 26). Oppilaitosyhteisössä sosiaalityön tavoitteena on opiskelijoiden ja perheiden osallisuuden lisääminen sekä vaikuttamisedellytysten luominen. Työn tavoitteena on ympäristön hyvinvoinnin ohella pyrkiä edistämään yhteisöön kuulumisen tunnetta (Ball & Skrzypek 2020, 181).

## **5.4 Oikeudenmukaisuustyö**

Oikeudenmukaisuustyö on kaikkea sosiaalityötä yhdistävä eettinen perusta, joka läpäisee myös muut rakenteellisen sosiaalityön tehtäväalueet. Se kiinnittyy arvokeskusteluun ja yhteiskunnallisen moraalilin vahvistamiseen hyvinvointityössä ja yhteiskuntapolitiikassa laajemmin. Rakenteellisessa työssä painopiste on ihmisten perus- ja sosiaalisten oikeuksien huomioimisessa kaikessa yhteiskunnallisessa toiminnassa, palveluissa ja päätöksenteossa. Sosiaalityön tulee pitää yllä keskustelua oikeus- ja oikeudenmukaisuuspariaatteista yhteistyössä muiden toimintasektoreiden ja kansalaistoiminnan kanssa. Pohjola jakaa oikeudenmukaisuustyön eettiseen työhön ja hyvinvointivastuuseen. Eettinen työ sisältää arvo- ja moraalikeskustelua sekä perus- ja sosiaalisten oikeuksien seuranta. Hyvinvointivastuu puolestaan yhteiskunnan julkisten hyvinvointipalveluiden edistämistä sekä eri väestöryhmien tasa-arvon esiin nostamista. (Pohjola 2011, 217.) Koulun sosiaalityön mallin neljäs läpileikkaava ulottuvuus on sivistyksellisten oikeuksien edistäminen. (Kelly ym. 2016, 17). Tällä tarkoitetaan, että koulutusjärjestelmään kiinnittyvän sosiaalityön tulee yksittäisten opiskelijoiden ja perheiden asianajon ohella pyrkiä muuttamaan oppilaitoksissa opiskelijoiden oikeuksia tukemattomia

käytäntöjä. Lisäksi sosiaalityöntekijöiden tulee tuottaa tietoa epäkohdista ja niiden vaikutuksista koulutuksen laatuun ja tuloksiin sekä pyrkiä käytäntöjen ohella muuttamaan myös opiskelijoiden ihmisarvoa ja oikeuksia tukematonta politiikkaa. (Frey ym. 2016, 32-33.)

Artikkeleissa kuvantuu, miten oikeudenmukaisuustyö läpäisee rakenteellisen sosiaalityön aiemmin kuvatut tehtäväalueet ja sivistyksellisten oikeuksien edistämiseen liittyviä toimintatapoja onkin jo kuvattu aiemmissa tuloslukuissa. Oikeudenmukaisuusulottuvuuteen keskittyvät Ball & Skrzypek (2020) kiteyttävät koulun sosiaalityön tehtäväksi oppilaitoksissa esiintyvien syrjivien olosuhteiden ja käytäntöjen tunnistamisen sekä niihin puuttumisen. Oikeudenmukaisuutta edistetään oppilaitoksissa lisäämällä osallisuutta, välittämällä tietoa ja luomalla vaikuttamismahdollisuuksia. Oikeudenmukaisuusulottuvuus ohjaa laajentamaan näitä oppilaitoksissa toteutettavia käytäntöjä myös makrotasolle. (Emt., 183-184.) Oikeudenmukaisuustyö linkittyy muun muassa jo aiemmin tietotyön yhteydessä käsitellyyn julkisuustyöhön eli erilaisiin tapoihin nostaa asioita julkiseen keskusteluun. Koulun sosiaalityöntekijöiden tulee hyödyntää olemassa olevia käytäntöjä epäkohtien tunnistamiseksi (Elswick ym. 2018, 67) sekä välittää tietoa myös poliittisille päättäjille (Gherardi 2017, 48). Sivistyksellistä oikeudenmukaisuutta ei saavuteta oppilaitosten sisällä, vaan muutos vaatii kollektiivista toimintaa sekä poliittista muutosta, joka johtaa muuttuviin normeihin, arvoihin ja oletuksiin (Ball & Skrzypek 2020, 180). Koulun sosiaalityön malli ohjaa osallistumaan oppilaitoksissa toteutettavan strategiantyön ohella myös laajempaan strategia- ja lainsäädäntötyöhön sekä lasten ja perheiden tasa-arvoa edistävien ohjelmien ja politiikan edistämiseen (Ball & Skrzypek 2020, 184.)

Ballin & Skrzypekin (2020) mukaan koulun sosiaalityön roolia sivistyksellisten oikeuksien edistämisessä ei ole riittävästi tunnistettu, vaikka koulutus-, sosiaali- ja terveysjärjestelmän risteyksessä toimivalle sosiaalityölle tarjoutuu erityinen mahdollisuus epäkohtien esiin nostamiseen ja yhteiskunnan omatuntona toimimiseen. Koulun sosiaalityön käytäntöjen kehittäminen vaatii tehtäväkuvien päivittämisen lisäksi alan lähtökohdista lähtevää johtamista sekä ohjausta perus- ja täydennyskoulutuksena. Saadakseen aikaan todellista muutosta koulun sosiaalityön tulee käsitteellistää käytäntöjään eri tavalla ja pyrkiä siirtymään kohti kuvattua koulun sosiaalityön mallin laajempaa agenda, jolla tavoitellaan makrotason rakenteellisia muutoksia niin koulujärjestelmän sisä- kuin ulkopuolellakin. (Emt., 183-185.)

## 5.5 Poliittinen ulottuvuus ja johtamistyö

Rakenteellisen sosiaalityön tehtävälueissa korostuu myös sosiaalityön poliittinen rooli. Poliittisuus on eettisyyden ohella keskeinen sosiaalityön rakenteellisia tehtäviä läpäisevä tekijä. Lisäksi tärkeää on myös sosiaalityön sisältöjen tuntemuksesta lähtevät johtamisen rakenteet, jotka mahdollistavat ja tukevat rakenteellisen sosiaalityön toteuttamista. (Pohjola 2011, 217). Koulun sosiaalityön ja koulutuspolitiikan väliseen suhteeseen viitataan kaikissa aineiston artikkeleissa, mutta erityisesti aihetta käsittelee Gherardi (2017). Samoin johtamistyöhön liittyviä tarpeita nostetaan esiin useammassa artikkelissa (Kelly ym. 2016; Gherardi 2017; Ball & Skrzypek 2020), mutta tarkemmin sen sisältöihin keskittyy Elswick kollegoineen (2018) koulun sosiaalityön johtamistaitoja käsittelevässä artikkelissa.

Paikalliset sosiaaliset, taloudelliset, kulttuuriset ja poliittiset tekijät vaikuttavat koulun sosiaalityön käytäntöjen muovautumiseen (Beck & Hämäläinen 2022, 203.) Poliitiikka on samanaikaisesti sekä mahdollistanut että rajoittanut koulun sosiaalityön käytäntöjä eri aikakausina. Lisäksi koulun ja sosiaalisten ongelmien suhde tunnustetaan monimutkaiseksi koulun tarjotessa paitsi ratkaisuja sosiaalisiin ongelmiin, niin myös aiheuttaessa niitä. Koulun sosiaalityössä on tärkeä hahmottaa poliittisen ympäristön tarjoamat mahdollisuudet ja sisällyttää niitä alan käytäntöön. (Gherardi 2017, 38.) Koulutusjärjestelmään kiinnittyvälle sosiaalityölle tarjoutuu ainutlaatuinen mahdollisuus opiskelijoiden ja perheiden asianajo- ja osallisuustyön sekä yhteisösuhteiden edistämien ohella vaikuttaa myös paikalliseen johtamiseen ja politiikkaan (Ball & Skrzypek, 2020, 179-180).

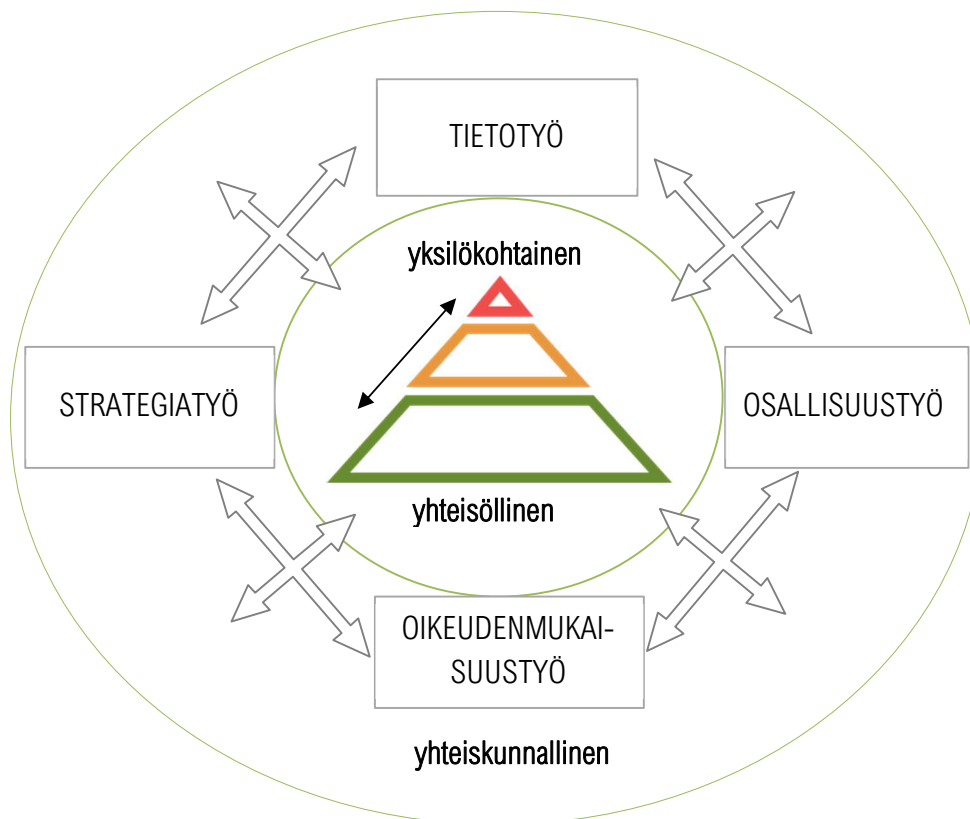
Politiikka määrittelee koulun sosiaalityön tehtävää. Koulun kontekstissa sosiaalityön laaja-alaista osaamista ei ole tunnustettu, mikä on johtanut ammatin vajaakäyttöön. Koulun sosiaalityötä ja sen toimintaympäristöä yhdistävästä viitekehyksestä, ekologisesta systeemiteoriasta huolimatta, sosiaalityön rooli opiskelijoiden hyvinvointiin vaikuttavien ympäristötekijöiden sekä politiikan muovaajana on jäänyt vähälle huomiolle (Gherardi 2017, 39; Crutchfield ym. 2020, 191). Tehtävänsä kirkastamiseksi koulun sosiaalityö tarvitsee vahvaa johtamista saavuttaakseen ymmärryksen siitä, että sosiaalityön kohteena on yksittäisten oppilaiden ja ryhmien lisäksi myös itse koulujärjestelmä. Sosiaalityöntekijät koulutetaan työskentelemään sekä systeemisesti (ekologinen malli) että yksilölähtöisesti (kliininen malli) ja molempien lähestymistapojen tunnustaminen on tärkeää kokonaisvaltaisen työotteen edistämiseksi. Oman ammatin sekä opiskelijoiden asianajon ohella, poliittisen ikkunat tulee nähdä mahdollisuutena hyödyntää sosiaalityön tietoja ja taitoja myös laajemmin koulutuspolitiikassa ja käytännöissä. (Gherardi 2017, 39-40.)

Elswickin ja kollegoiden mukaan johtaminen on kriittisenä osa-alueena jäänyt vähälle huomiolle niin koulun sosiaalityön tutkimuskirjallisuudessa kuin tehtäväkuvauksissakin. Ammattialan johtamisen lisäksi koulun sosiaalityöntekijät tarvitsevat johtamistaitoja, joilla Haynes (2014) tarkoittaa kykyä työskennellä luovasti ja tehokkaasti yksilöiden, perheiden, ryhmien, organisaatioiden ja yhteisöjen kanssa sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämiseksi, yhteiskunnallisen muutoksen katalysoimiseksi sekä yksilöllisten ja sosiaalisten ongelmien ratkaisemiseksi. Koulun sosiaalityöntekijät tarvitsevat niin mikro-, meso- kuin makrotason johtamistaitojen vahvistamista voidakseen ajaa paremmin oppilaiden, oppilaitosyhteisöjen ja sekä oman ammattinsa asioita. Mikrotason taidot koostuvat monialaisen työn koordinoinnista, mesotason taitoja tarvitaan yhteisön laajuisten interventioiden toteuttamiseen ja makrotason taidot koostuvat yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen tarvittavista taidoista. Sosiaalinen viitekehys asettaa koulun sosiaalityöntekijät ainutlaatuisen asemaan, jossa heidän tulee olla toiminta-alueensa johtajia riippumatta, millä tasolla interventioita toteutetaan. (Elswick ym. 2018, 58-59.) Yhdysvalloissa laadittu koulun sosiaalityön malli haastaa sosiaalityötä ottamaan paikkansa innovatiivisena monialaisen yhteistyön koordinoijana palveluiden jatkuvuuden edistämiseksi ja resurssien kohdentamiseksi (Kelly ym. 2016, 22). Mallin tavoitteiden toteuttaminen monisysteemisessä mallissa edellyttää monialaisen yhteistyön johtamiselta sosiaalityön osaamista ja sen vuoksi koulun monialaisen työn koordinoiminen on määritelty sosiaalityön tehtäväksi (Elswick ym. 2018, 59, 61).

## 6 YHTEENVETO JA POHDINTA

Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on ollut selvittää, miten koulun sosiaalityön asiantuntijuutta kuvataan ja millaisia rakenteellisia ulottuvuuksia siihen sisältyy. Koulun sosiaalityön asiantuntijuus muotoutuu toimintaympäristössään ja koostuu sivistyksellisiä oikeuksia edistävästä mikro-, meso- ja makrokäytännöistä. Se kuvantuu oppilaitosyhteisöissä ja verkostoissa tehtävänä avoimena ja osallistavana työnä. Kellyn ja kollegoiden (2016) kuvaama pohjoisamerikkalaisten tutkijoiden kehittämä koulun sosiaalityönmalli kuvaa koulun sosiaalityön asiantuntijuutta paitsi yhteisöllisenä niin myös rakenteellisenä työnä, joka saa muotonsa erityisessä toimintaympäristössään. Mallissa koulun sosiaalityön tavoitteiden toteuttamista ohjaavissa ulottuvuuksissa on huomattavia yhtäläisyyksiä Pohjolan (2011) kuvaamien rakenteellisen sosiaalityön tieto-, strategia-, inklusio- ja oikeidenmukaisuustyöulottuvuuksien kanssa. Eri tasoilla toteutettavan monialaisen työn koordinoiminen edellyttää sosiaalityöltä lisäksi johtamistaitoja sekä ymmärrystä työn poliittisesta ulottuvuudesta. Kiteytän tuloslukujen perusteella koulun sosiaalityön asiantuntijuuden ydinelementit alla olevaan kuvioon (kuvio 1).

KUVIO 1 Koulun sosiaalityön asiantuntijuus.



Koulun sosiaalityön asiantuntijuus koostuu sosiaalityön tiedoista ja taidoista sekä toimintaympäristön syvästä tuntemuksesta. Se kattaa alleen yksilökohtaisen, yhteisöllisen ja yhteiskunnallisen.

Muutosta tulee tavoitella kaikilla tasoilla. Ammattietiikka ohjaa oppilaitosyhteisössä toimivaa sosiaalityötä toteuttamaan käytäntöjä, jotka mahdollistavat yksilöiden tukemisen ohella systeemisten tarpeiden ja eriarvoisuuden käsittelemisen. Tällaisina kuvantuvat oppimisen tukeen integroituvat monitasoiset käytännöt, jotka koostuvat kuvion keskellä esitetyn kolmion mukaisesti yhteisölähtöisestä hyvinvoinnin edistämisestä, ongelmien ehkäisemisestä sekä varhaisen yksilöllisen tuen tarpeiden tunnistamisesta. Monitasoisen tuen malli tarjoaa viitekehyksen oppilaitosyhteisössä toteutettavan sosiaalityön tavoitteiden toteuttamiselle. Koulun sosiaalityön asiantuntijuutta kuvaavassa kuviossa ympäröivät kehykset symboloivat ihmisoikeuskehyksiä, jotka ohjaavat koulun sosiaalityötä toimimaan toimintaympäristön eri tasoilla syrjäytymisvaarassa olevien opiskelijoiden tilanteiden helpottamiseksi (vrt. Villarreal Sosa & Nuckolls 2018, 5, 7). Eettisesti kestävä koulun sosiaalityö on yhteisöllistä ja rakenteisiin vaikuttavaa työtä. Työn päämääränä on sivistyksellisten oikeuksien edistäminen ja sen toteuttamiseen tarvitaan tieto-, strategia, inklusio- ja oikeudenmukaisuustyötä.

Tietotyöllä muodostetaan koulun sosiaalityön perusta, sillä eri tasoilla tehtävien valintojen ja päätösten tulee perustua tietoon. Tutkimustietoa tarvitaan interventioiden suunnittelun ja toteuttamisen tueksi. Arkista tiedontuotantoa tarvitaan edistymisen seurantaan ja interventioiden tehokkuuden arviointiin eri tasoilla. Lisäksi tiedontuotantoa tulee hyödyntää epäkohtien ja oppimisen esteiden esiin nostamiseksi. Tietoa tulee välittää myös makrotasolle pyrkien herättelemään keskustelua koulun sosiaalityölle tärkeistä asioista. Tietotyöllä luodaan pohja strategiatyölle, joka ohjaa koulun sosiaalityötä osallistumaan oppilaitosyhteisöissä toteutettavien tehostuvien ja olosuhteita edistävien monitasoisten käytäntöjen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Sosiaalityöntekijöiden tulee laajentaa toimintaansa myös makrotasolle ja osallistua oppilaitoksia laajempaan strategia- ja lainsäädäntötyöhön sekä lasten ja perheiden tasa-arvoa edistävien ohjelmien ja politiikan edistämiseen. Inklusiotyö kuvantuu monitasoisen tuen mallissa koulun sosiaalityön päämääränä ja käyttövoimana, sillä yhteisöllisessä työssä pyritään tavoitteellisesti hyödyntämään kodin ja koulun yhteistyötä sekä yhteisösuhteita oppilaitoksen hyvinvointirakenteiden kehittämisessä. Tieto- ja strategiatyöhön pohjaavia koulun sosiaalityön käytäntöjä toteutetaan oppilaitosyhteisöissä opiskelijoita ja perheitä sekä yhteistyöverkostoja osallistaen. Järjestöjen ja kolmannen sektorin kanssa tehtävällä yhteistyöllä tavoitellaan oppilaitospohjaisten resurssien maksimoimista. Työn päämääränä on sivistyksellisten oikeuksien edistäminen ja oikeudenmukaisuusulottuvuus läpäisee edellä kuvatut osa-alueet. Se ohjaa yksilöiden ja perheiden tukemisen ohella toteuttamaan oppilaitoksissa yhteisöllistä työtä opiskelijoiden oikeuksia tukemattomien rakenteiden muuttamiseksi. Oikeudenmukaisuusulottuvuus ohjaa toteuttamaan koulunkäyntiä tukevia ennakoivia ehkäisystrategioita, edistämään kouluympäristöön soveltuvien näyttöön perustuvien käytäntöjen käyttöönottoa sekä toteuttamaan interventioita, joilla pyritään koulun laajuisiin muutoksiin. Oikeudenmukaisuutta edistetään lisäämällä osallisuutta, välittämällä tietoa ja luomalla



vaikuttamismahdollisuuksia oppilaitoksen laajuisten tarpeiden arviointiin ja suunnitteluun. Oikeudenmukaisuusulottuvuus ohjaa osallistumaan myös oppilaitoksia laajempaan strategia- ja lainsäädäntötyöhön sekä lasten ja perheiden tasa-arvoa edistävien ohjelmien ja politiikan edistämiseen. Se erottaa sosiaalityöntekijät toimintaympäristönsä muista ammattilaisista. Edellä mainittujen ulottuvuuksien koordinoiminen vaatii sosiaalityön osaamista sekä sosiaalityöltä johtamistaitoja eri tasoilla.

Lopputyöprosessi on ollut antoisa ja saanut pohtimaan paikallista koulun sosiaalityötä, sen toimintaympäristöä sekä meneillään olevan murroksen sille tarjoamia mahdollisuuksia. Suomessa alaa kaipaava kehittämisensä tueksi tutkimustietoa. Paikallista tutkimusta tulee lisätä ja lisäksi kuraattoripalveluiden tietoperustan vahvistamiseen voidaan hyödyntää kansainvälistä tutkimustietoa. Eri maiden käytäntöjen vertaileminen mahdollistaa työn kehittämisen oman maan kontekstiin sopivalla tavalla. Tulevaisuudessa tietoa tarvitaan monipuolisesti niin monialaisen opiskeluhoollon kokonaisuuden, opiskeluhooltopalvelujen keskinäisen kuin sosiaalityön eri tehtäväalueidenkin välisen yhteistyön sekä monitoimijajien verkostojen toimintakäytänteiden kehittämisen tueksi. Tämä suuntaa ajatuksia vastaavan kuraattorin tehtävään eli sosiaalityöntekijän rooliin opiskeluhoollon kokonaisuudessa. Vastaavan kuraattorin tehtävää koskevissa keskusteluissa on painottunut yksilötyönäkökulma, vaikka sosiaalityöntekijöiden velvollisuuksiin kuuluu vastata myös yhteisöjen sosiaalisesta tuesta ja palveluista vastaavasta asiantuntijatyöstä. Koulun sosiaalityön tulee kiireesti kirkastaa omaa tehtäväänsä, jotta se pystyy osallistumaan koulujen hyvinvointityön uudistamiseen.

Paikallisen kehittämisen näkökulmasta on mielenkiintoista, että oppilas- ja opiskelijahuoltolaki ohjaa tutkimustiedon tavoin työtä yhteisölähtöiseen edistämiseen ja ehkäisemiseen sekä varhaisen yksilöllisen tuen tarpeiden tunnistamiseen. Monitasoisen tuen toteuttaminen vaatii ymmärrystä opiskeluhoollon kokonaisuudesta sekä sitä koskevaan strategiatyöhön osallistumista. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 3§:n mukaan opiskeluhooltoon sisältyvän koulutuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukaisen opiskeluhoollon sekä opiskeluhooltopalveluiden (psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut) tulee muodostaa toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Opiskeluhoollon tulee toteuttaa opetustoimen sekä hyvinvointialueen monialaisena yhteistyönä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä muiden yhteistyötahojen kanssa. Kokonaisuuden luomiseksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain 13§ velvoittaa koulutuksen järjestäjää laatimaan opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi koulutuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman, johon opiskeluhooltopalvelujen järjestämiseksi laadittava alueellinen opiskeluhooltosuunnitelma perustuu. Suunnitelmat liitetään lastensuojelulain 12§:n mukaiseen alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan, jolla ohjataan lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tehtävää alueellista yhteistä työtä. Meneillään oleva toimintaympäristön murros ristikkäisine

odotuksineen haastaa koulun sosiaalityötä osallistumaan ja vaikuttamaan strategiatyöhön, jolla luodaan perusta oppilaitoskohtaisten opiskeluhuoltoryhmien toiminnalle eli opiskeluhuollon suunnittelulle, kehittämiselle, toteuttamiselle ja arvioinnille oppilaitoksissa.

Koulun sosiaalityön tehtävän kirkastamisen kannalta Kellyn ja kollegoiden (2016) kuvaamassa koulun sosiaalityön mallissa kiinnostavaa on, miten osallisuus ja yhteisöllisyys kuvantuvat sekä koulun sosiaalityön päämääränä että käyttövoimana. Samaan ohjaa paikallinen oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. Lisäksi lain 4§ velvoittaa kaikki oppilaitoksissa työskentelevät edistämään opiskelijoiden ja oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä kotien ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä. Sosiaalityön roolia ei ole tunnistettu lain velvoittaessa kaikki toimijat tähän yhteiseen tehtävään. Rakenteellinen sosiaalityö kuitenkin velvoittaa kuraattoripalveluja tuomaan sosiaalihuollon osaaminen toimintaympäristönsä kehittämiseen. Kuraattoripalveluiden on mahdollista erottautua muista toimijoista sosiaalisen asiantuntijana ja pyrkiä osallisuutta, keskinäistä tukea ja kumppanuuksia hyödyntäen kehittämään oppilaitoksen hyvinvointirakenteita. Oppilaitokset yhteisöinä, joissa lapset ja nuoret viettävät suuren osan ajastaan, tarjoavat ainutlaatuisen ympäristön toteuttaa sosiaalihuollon hyvinvoinnin edistämiseen liittyviä tehtäviä. Tulevaisuudessa nähtäväksi jää selkiyttääkö sosiaalihuoltolain muutos, jossa yhteisö- sosiaalityö ja etsivä työ määrittellään sosiaalihuollon tehtäväksi, yksilö- ja perhesosiaalityön sekä yhteisöihin kohdentuvan koulun sosiaalityön välistä suhdetta.

Kirjallisuuskatsaus yhdistää kaksi paikkaansa ja muotoaan hakevaa sosiaalityön osa-alueita toisiinsa. Samalla se nostaa esiin näkökohtia, jotka paikallisessa koulun sosiaalityötä koskevassa keskustelussa ovat jääneet vähälle huomiolle. Rakenteellinen sosiaalityö velvoittaa myös koulun sosiaalityötä ja koulu tarjoaa rakenteelliselle sosiaalityölle erityisen toimintaympäristön. Aihe on ajankohtainen ja vaikka alana koulun sosiaalityö on marginaalinen, niin sen kohderyhmänä on oppilaitosyhteisöjen kautta lähes kaikki lapset ja nuoret. Olisiko siis aika kiinnostua koulun sosiaalityöstä ja kuraattoripalveluiden mahdollisuuksista edistää oppimista tukevaa hyvinvointia oppilaitosyhteisöissä? Vaikka pienimuotoinen kirjallisuuskatsaus laajasta aihepiiristä jää osin pinnalliseksi, niin se nostaa esiin jatkotutkimustarpeita. Koulun sosiaalityön rakenteellisiin ulottuvuuksiin olisi tärkeää perehtyä syvällisemmin. Lisäksi mielenkiintoista olisi tarkastella aineistossa kuvattua monitasoisen tuen viitekehystä ja sen eri tasoilla toteutettavia menetelmiä. Ajankohtaista olisi myös tarkastella koulun sosiaalityön roolia mielenterveytyössä. Lisää tietoa tarvitaan kuraattoripalveluiden roolin selkeyttämiseksi ja rajan vetämiseksi terveydenhuollon osaamiseen ja menetelmiin. Toimintaympäristön murroksessa koulun sosiaalityön on mahdollista kirkastaa rooliaan oppilaitosyhteisöihin jalkautuvana, yhteisöllisenä ja rakenteisiin vaikuttavana työnä.

## LÄHTEET

Aveyard, Helen (2010) *Doing a Literature Review in Health and Social Care: A Practical Guide* (2nd Edition) London: McGraw-Hill Education.

\* Ball, Annahita. & Skrzypek, Candra (2020). School Social Work and the Educational Justice Movement: A Snapshot of Practice. *Children & Schools* 42 (3), 179-186.

Beck Katrin (2021) *School Social Work in the Context of the German and Finnish Welfare Regimes and Child Welfare Systems*. Itä-Suomen yliopisto.

\* Beck, Katrin & Hämäläinen, Juha (2022) Mapping the Field of International Comparative Research in School Social Work. *International Social Work* 65 (2), 203–223.

Crutchfield Jandel & Phillippo, Kate L & Frey, Andy (2020) Structural Racism in Schools: A View through the Lens of the National School Social Work Practice Model. *Children & Schools* 42 (3), 187–193.

\* Elswick, Susan E. & Cuellar, Matthew & Williams, Mallory & Albert, Wendi & Norfleet, Treshain & Carlson, Sally & Fleming, Grace & Lieg, Nancy & Shine, Judie (2018) School Social Work Leadership: Essential Knowledge, Skills and Practices for the Profession. *School Social Work Journal* 42 (2) (Spring): 57–73.

Frey, Andy J & Alvarez, Michelle E. & Anlauf Sabatino, Christine & Lindsey, Brenda & Dupper, Dave R. & Raines, James C & Streeck, Frederick & McInerney, Anne & Norris, Molly P. (2012) The Development of a National School Social Work Practice Model. *Children & Schools* 34 (3), 131–134.

Frey, Andy J & Raines, James C & Anlauf Sabatino, Christine & Alvarez, Michelle & Lindsey, Brenda & McInerney, Anne & Streeck, Frederik (2016) The National School Social Work Practise Model. Teoksessa Leticia Villarreal Sosa, Tory Cox & Michelle Alvarez. *School Social Work: National Perspectives on Practice in Schools*. (27-38)

\* Gherardi, Stacy A. 2017. Policy Windows in School Social Work: History, Practice Implications, and New Directions. *School Social Work Journal* 42 (1), 37–54.

Gråsten-Salonen, Hanna & Mehtiö, Mervi (2017) Koulun sosiaalityö osana opiskeluhoiltoa. Teoksessa Aulikki Kananoja, Martti Lähteinen & Pirkko Marjamäki (toim.) *Sosiaalityön käsikirja*. Helsinki: Tietosanoma, 362-376.

Harrikari, Timo & Pirkko-Liisa Rauhala (2018) *Towards glocal social work in the era of compressed modernity*. Routledge. London and New York.

Heinonen, Jari (2015) Rakenteellinen sosiaalityö muutoksessa ja muuttajana. Teoksessa Anneli Pohjola, Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) *Rakenteellinen sosiaalityö*. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. Tallinna: United Press Global, 37 – 63.

Hietanen-Peltola, Marke & Vaara, Sarianna & Laitinen Kristiina. Koulukuraattoripalvelujen yhdenvertaisuudessa on kehittämistarpeita – tuloksia perusopetuksen opiskeluhoilto seurannasta 2018. Tutkimuksesta tiiviisti 4/2019. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Hurtig, Johanna & Laitinen, Merja & Uljas-Rautio, Katriina (toim.) (2010) Ajattele itse! Tutkimuksellisen lukutaidon perusteet. Jyväskylä: PS-kustannus.

INSSW <http://internationalnetwork-schoolsocialwork.htmlplanet.com/International%20Network/Index.html> Luettu 10.8.2022.

Kangasniemi, Mari & Utriainen, Kati & Ahonen, Sanna-Mari & Pietilä, Anna-Maija & Jääskeläinen, Petri & Liikanen, Eeva (2013) Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsennettyyn tietoon. *Hoitotiede* 25 (4), 291-301.

Kelly, Michael S & Raines, James C, & Stone, Susan & Frey Andy (2010). *School Social Work: An Evidence-informed Framework for Practice*. New York: Oxford University Press.

\* Kelly, Michael S & Frey, Andy & Thompson, Aaron & Klemp, Heather & Alvarez, Michelle & Cosner Berzin, Stephanie (2016) Assessing the National School Social Work Practice Model: Findings from the Second National School Social Work Survey. *Social Work* 61 (1), 17–28.

Kivipelto (2021) Rakenteellisen sosiaalityön katsaus: <https://www.julkari.fi/handle/10024/142735> Luettu 25.8.2022

Laitinen, Merja & Kemppainen, Tarja & Lakkala, Suvi & Kauppi, Arto & Veikanmaa, Sari & Väli-maa, Miia & Turunen, Tuija (2018) Sosiaalityön interprofessionaalinen asiantuntijuus: tapausesimerkinä koulun sosiaalityö. Teoksessa Tarja Juvonen, Juha Lindh, Anneli Pohjola & Marjo Romakkaniemi (toim.) Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. Sosiaalityön tutkimuksen seuran vuosikirja 2018. Unipress. 154–181.

Lastensuojelulaki 417/2007

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015)

Lindh, Juha & Pohjola, Anneli & Juvonen, Tarja & Romakkaniemi, Marjo (2018) Johdatus sosiaalityön asiantuntijuuden muutokseen. Teoksessa Tarja Juvonen, Juha Lindh, Anneli Pohjola, & Marjo Romakkaniemi (toim.) Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. Sosiaalityön tutkimuksen seuran vuosikirja 2018. Unipress. 9–15.

Lundy Colleen (2011) *Social Work, Social Justice & Human Rights*. Toronto: University of Toronto Press. (2 edition)

Mahkonen Sami (2014) Uusi oppilashuoltolaki työvälineenä. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Mullaly, Bob (2007) *The New Structural Social Work*. Oxford: Oxford University Press. (3. edition.)

Nykänen, Helena (2021). Veteen piirretty viiva: Opettajien ja rehtoreiden kokemuksia tehostetun tuen toteutumisesta perusopetuksen alakoulussa. Oulu: University of Oulu.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2014)

Pippuri, Terhi (2015) Koulun sosiaalityön asiakkuudet. Kvantitatiivinen tutkimus espoolaisista peruskoululaisista kuraattoripalveluissa. Tampere: Tampereen yliopisto.

Pirjatanniemi, Elina (2017) Lapsen oikeuksien yleissopimus ja lasten oikeus palveluihin. Teoksessa Eeva Nykänen & Laura Kalliomaa-Puha & Yrjö Mattila (toim.) Sosiaaliset oikeudet — näkökulmia perustaan ja toteutumiseen. Helsinki: Suomen Yliopistopaino Oy, 84-97.

Pohjola, Anneli (2011) Rakenteellisen sosiaalityön aika. Teoksessa Anneli Pohjola & Riitta Särkelä (toim.): Sosiaalisesti kestävä kehitys. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, 207-224.

Pohjola Anneli (2014) Rakenteellisen sosiaalityön paikannuksia. Teoksessa Anneli Pohjola, Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. United Press Global, 16-36.

Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen Marjaana (2014a) Rakenteellinen sosiaalityö aikakauden haasteena. Teoksessa Anneli Pohjola, Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. United Press Global, 9-13.

Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen Marjaana (2014b) Rakenteellisen sosiaalityön jäsenytymisen. Teoksessa Anneli Pohjola, Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. United Press Global, 281-294.

Pohjola, Anneli (2019) Sosiaalityö yhteiskunnassa ja yhteiskunta sosiaalityössä. Teoksessa Anneli Pohjola, Tarja Kempainen, Asta Niskala & Nina Peronius (toim.): Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö. Tampere: Vastapaino, 323-341.

Pohjola, Anneli & Kempainen, Tuula & Niskala, Asta, & Peronius, Nina. (2019a). Murroksen ajan sosiaalityö paikkaansa jäsentämässä. Teoksessa Anneli Pohjola, Tarja Kempainen, Asta Niskala & Nina Peronius (toim), Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö. Tampere: Vastapaino, 11-20.

Pohjola, Anneli & Kempainen, Tarja & Niskala, Asta & Peronius, Nina. (2019b). Sosiaalityö osana yhteiskunnallista kehityskulkua. Teoksessa Anneli Pohjola, Tarja Kempainen, Asta Niskala & Nina Peronius (toim), Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö. Tampere: Vastapaino, 23-56.

Ranta-Tyrkkö, Satu (2016) Ihmisoikeudet ja sosiaalityö globaalien kriisien maailmassa. Teoksessa Maija Jäppinen & Anna Metteri & Satu Ranta-Tyrkkö & Pirkko-Liisa Rauhala (toim.) Kansainvälinen sosiaalityö: käsitteitä, käytäntöjä ja kehityskulkuja. Tallinna: United Press Global, 273-300.

Rautiainen, Pauli (2017) Sosiaaliset oikeudet ihmisoikeuksina. Teoksessa Eeva Nykänen, Laura Kalliomaa-Puha & Yrjö Marttila (toim.) Sosiaaliset oikeudet – näkökulmia perustaan ja toteutumiseen. Helsinki: Suomen Yliopistopaino Oy, 20-37.

Salminen, Ari (2011) Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston Julkaisuja. [https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn\\_978-952-476-349-3.pdf](https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf) Luettu 15.1.2022

School Social Work Association of America. School social work Practice Model Overview. <https://www.sswaa.org/ssw-model> Luettu 29.7.2022

Sipilä-Lähdekorpi, Pirkko (2004) Hirveesti tekijänsä näköistä. Koulukuraattorin työ peruskoulun yläluokilla. Tampereen yliopisto. Sosiaalityön tutkimuksen laitos. Väitöskirja.

Sirkka, Katriina (2015) Sosiaalityön rakenteellinen asiantuntijuus. Teoksessa Anneli Pohjola, Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. Tallinna: United Press Global, 118 – 135.

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

Sosnet (2022) -sosiaalityön määritelmä <https://www.sosnet.fi/FI/Sosnet/Sosiaalityon-maaritelma>  
Luettu 10.1.2022.

Tan, Kevin & White, Jenna & Hillen, Michaela & Alvarez, Michelle (2020) Addressing Student Social and Emotional Needs: An Ecological Systems Framework to Advocate for School Social Work Services. *School Social Work Journal* 45 (1) 16–39.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Villarreal Sosa, Leticia & Nuckolls, Raylenn (2018) School Social Workers: A Call to Action in Support of Human Rights, *International Journal of School Social Work*: 3 (1) 1–9.

Wallin, Aila (2011) *Sosiaalityö koulussa. Avaimia hyvinvointiin*. Helsinki: Tietosanoma.

Weinberg, Merlinda (2008) Structural Social Work: A Moral Compass for Ethics in Practise. *Critical Social Work*, 9(1) 1-10.